

Tioga Tours

OP ONTDEKKINGSTOCHT IN AMERIKA EN CANADA

'Good people drink good beer'

Amerikaans bier voor gevorderden

Interview met Evert van Benthem

Van tweevoudig Elfstedentochtwinnaar tot Canadese *farmer*

Amerika's beste idee

Een revolutionair idee dat de Amerikaanse natuur voorgoed veranderde

De Big Five van San Francisco

Topattracties in de buurt van de Golden City

Ontdek Noord-Amerika met KLM en Tioga Tours

Samen brengen we u dichterbij uw droomvakantie.

Een reis vol inspiratie

Voorwoord

HOE MEER JE REIST, HOE LANGER JE LEEFT

Misschien ken je wel het fenomeen dat je, na een week op reis te zijn, opeens bedenkt dat het wel lijkt of je al een maand onderweg bent. De vele nieuwe indrukken zorgen daar natuurlijk voor. In feite zou je dus (figuurlijk) kunnen zeggen, dat je langer leeft als je veel reist. Dus als je dat wilt, denk dan eens aan Tioga Tours.

Paul Backer - directeur Tioga Tours

Voor het aanpakken van onze reizen naar Amerika en Canada vertrouwden we tot vorig jaar helemaal op onze website. Toch leek het ons leuk om onze belangstelling voor en kennis van deze landen eens in een magazine-vorm te gieten. Ons idee was om, naast een reisbrochure, ook een blad te maken dat interessant en leuk is voor iedereen die meer wil weten over de Verenigde Staten en Canada. Dat bleek geen eenvoudige klus en is eigenlijk een vak apart, maar ik denk dat het resultaat er mag zijn.

We mochten rekenen op een aantal goede en professionele schrijvers om artikelen voor ons te maken. Allereerst willen we onze dank uitspreken aan Frans Verhagen, de vroegere hoofdredacteur van het prachtblad *Amerika*, dat hij gedurende een

aantal jaren uitgaf. Hij heeft als Amerika-specialist twee artikelen voor zijn rekening genomen en ons geadviseerd bij de opzet van dit magazine. Verder heeft journalist Maurits van den Toorn een leuk verhaal geschreven over een minder bekend aspect van culinair Amerika: ambachtelijk gebrouwen bier. Van *NRC*- en *Parool*-tekenaar Paul van der Steen, die ooit met Tioga Tours reisde, mochten we een illustratie plaatsen bij het artikel over de Burgerrechtenbeweging. *Last but not least* interviewden onze eigen redactrices voormalig dorpsgenoot en tweevoudig Elfstedentochtwinnaar Evert van Benthem en zijn vrouw Jannette op hun Canadese boerderij. En dat is slechts een kleine greep uit het geheel.

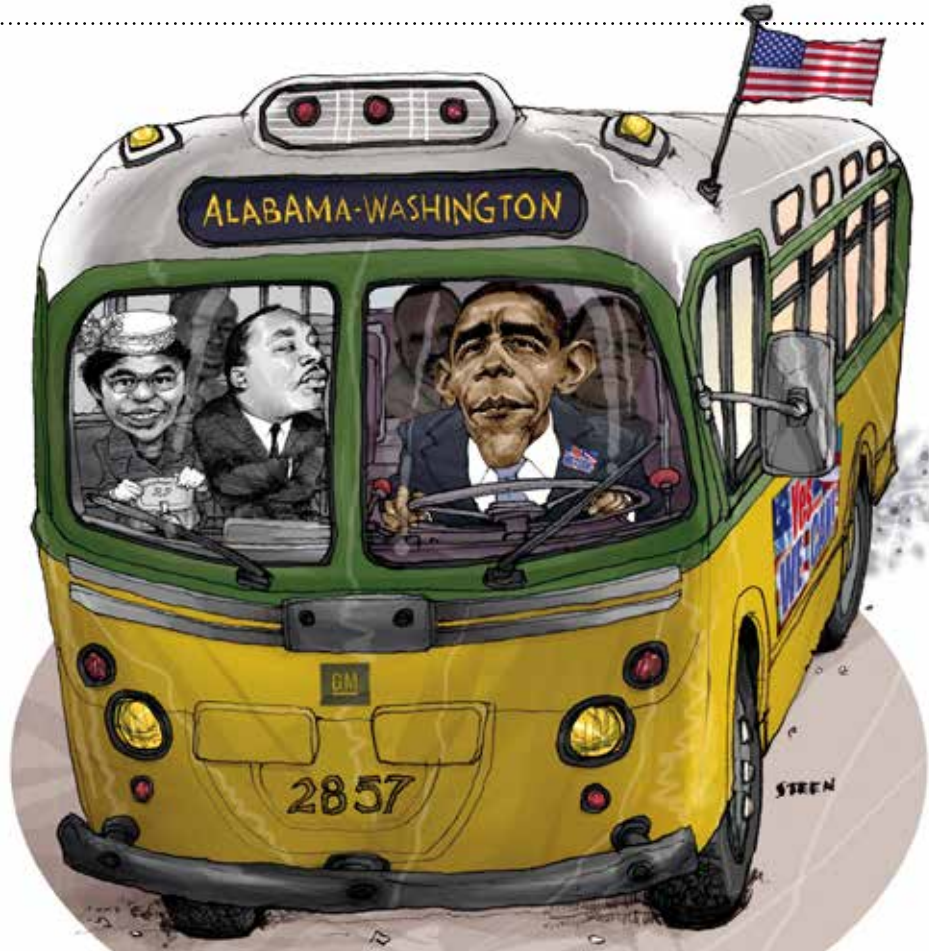
Veel leesplezier en hopelijk tot ziens.

In dit magazine

OP ONTDEKKINGSTOCHT IN AMERIKA EN CANADA

54

Een korte historie: hoe maakte de Amerikaanse Burgerrechtenbeweging de weg vrij voor president Obama?

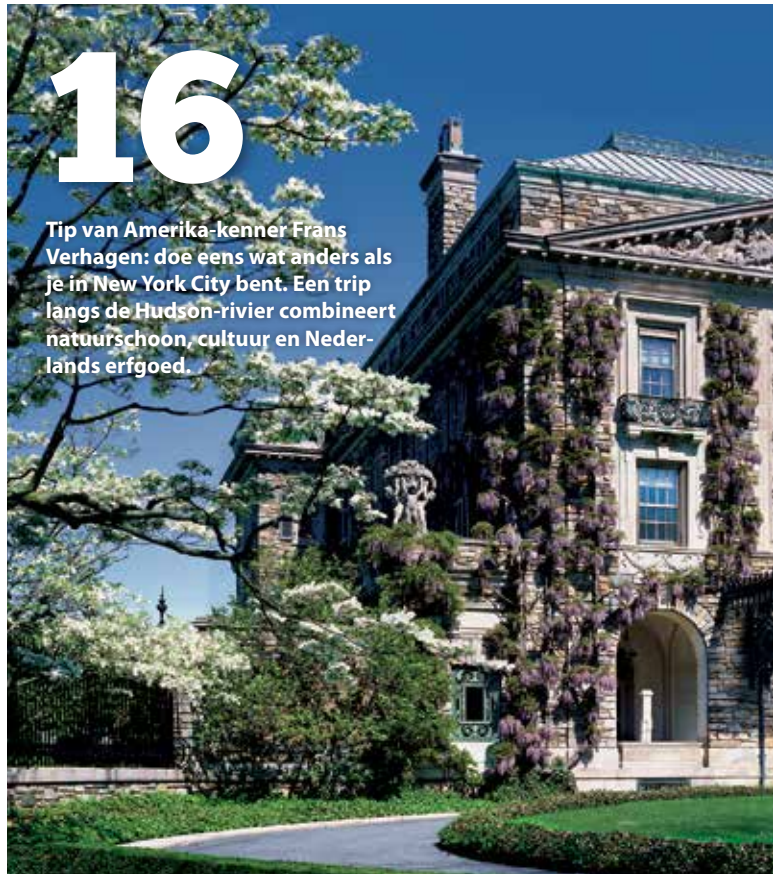

© Paul van der Steen

© Paul Needham (Mohawk Visuals)

Americana, wat is dat toch? Waar is het eigenlijk begonnen? Is het een levenshouding? VARA-dj Paul van Gelder over dit aparte muziekgenre.

Tip van Amerika-kenner Frans Verhagen: doe eens wat anders als je in New York City bent. Een trip langs de Hudson-rivier combineert natuurschoon, cultuur en Nederlands erfgoed.

60

'Onze Navajo-gids Harry nam ons om 05:30 mee Monument Valley in. Na een half uur rijden door de woestijn kwamen we aan bij een donkere rotsformatie. We waren de enigen daar, het was helemaal stil en langzaam kwam de zon op achter de rotsen; een mystiek moment.'
Michiel Kochen, Driebergen

- 6 Good people drink good beer
- 10 Vancouver Island in beeld
- 16 Hudson Valley: New York, maar dan anders
- 22 Americana, het hokje dat geen hokje meer is
- 25 Column
- 26 Interview met Evert van Benthem
- 30 De geheimen van de Mojave-woestijn
- 34 Amerika's beste idee
- 44 Musthaves
- 45 Tioga's Tips
- 46 De Big Five van San Francisco
- 52 Lacrosse in Canada
- 54 Civil Rights Movement: van Martin Luther King tot Obama
- 58 Mount Rushmore vs Crazy Horse
- 60 Klantenfoto's

'Good people drink good beer'

Een bijdrage van Maurits van den Toorn

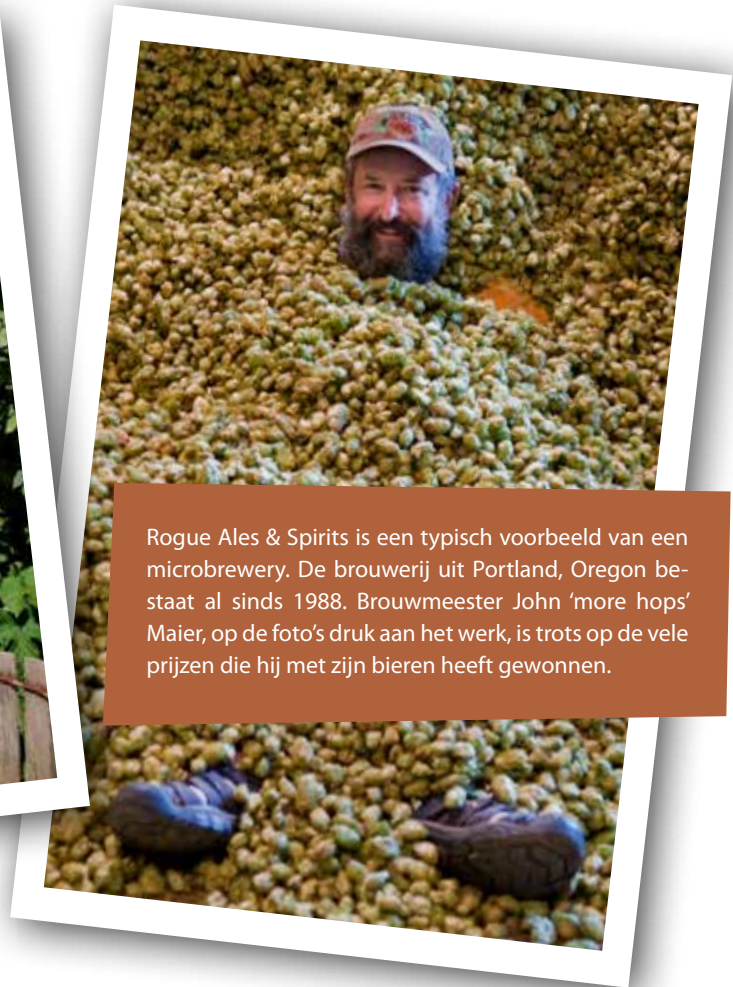
Amerikanen hebben in Europese ogen een wat merkwaardige verhouding met alcohol. Enerzijds is de USA de natie van veelbezongen stoere merken als Jack Daniels en Southern Comfort, anderzijds het land waar ooit het fabriceren, verhandelen en consumeren van alcoholhoudende dranken grondwettelijk was verboden.

Nou hadden de voorstanders van een alcoholverbod wel, modern gezegd, een punt. Het viel Europeanen die in de negentiende eeuw het land bezochten al op dat er overal en altijd stevig werd ingenomen, tot in de hoogste kringen. Om ons tot een paar presidenten te beperken: George Washington stookte zijn eigen drank, John Adams begon de dag met een flinke pul cider en James Madison dronk dagelijks een pint whisky, bijna een halve liter dus. Een behoorlijke slok, zelfs als die whisky niet 86-proof was, oftewel 43 procent alcohol bevatte (in de USA wordt het alcoholgehalte uitgedrukt in proof, wat staat voor tweemaal het alcoholgehalte in volume; 100-proof is 50 procent alcohol). Zelfs de puriteinen, die in veel opzichten – nou ja – puriteins waren, zagen in het minste of geringste aanleiding om een stevige neut te nemen.

Het was dan ook niet zo vreemd dat veel Amerikanen het te gek vonden worden. Ze probeerden hun landgenoten zover te krijgen dat ze minder en uiteindelijk liefst helemaal niet meer dronken (prohibitionisme). De anti-alcoholbeweging groeide langzaam maar gestaag. Tijdens de Eerste Wereldoorlog konden de prohibitionisten met succes het drinken van bier als anti-patriottische daad neerzetten. Wie bier

dronk, heulde met de vijand, was de boodschap, kijk maar naar de namen van een paar van de grootste bierbrouwers: Anheuser-Busch, Schlitz, Pabst. Ondanks een krachtige tegenlobby van brouwers, wijnproducenten en distilleerderijen slaagden de prohibitionisten er in 1919 inderdaad in – min of meer tot hun eigen verbazing – om alcoholhoudende dranken verboden te krijgen. Dat lukte met het roemruchte Achttiende Amendement op de grondwet. Het is tot dusverre het enige amendement dat ooit is herroepen.

Rogue Ales & Spirits is een typisch voorbeeld van een microbrewery. De brouwerij uit Portland, Oregon bestaat al sinds 1988. Brouwmeester John 'more hops' Maier, op de foto's druk aan het werk, is trots op de vele prijzen die hij met zijn bieren heeft gewonnen.

Van distilleerderij naar geneesmiddelenproducent

Het herroepen van het amendement moest ook bijna wel, want in de geschiedenis zullen weinig maatregelen zo ineffectief zijn geweest als deze *prohibition*, oftewel het verbod op het produceren, transporteren en verhandelen van alcoholhoudende dranken, zoals het in de wet was omschreven. Het voornaamste effect was dat het produceren en verhandelen van alcohol in handen kwam van criminelen, die zich steeds beter gingen organiseren. Ze werden daarbij overigens niet eens zo vreselijk gehinderd door de vaak corrupte politie en politici.

De Drooglegging stimuleerde op allerlei manieren de inventiviteit. Bierbrouwers verkochten geen bier meer, maar gist en andere noodzakelijke ingrediënten voor het zelf maken van een 'opwekkende drank'. De hoeveelheid wijn die werd geproduceerd en verkocht voor de katholieke en joodse eredienst groeide enorm. Wie een stevige borrel wou, ging naar de dokter om daar voor het standaardtarief van één dollar een voorgedrukt recept te halen voor de aanschaf van 'medicinale' rum of whisky. De vanouds bekende distilleerderijen waren ineens producenten van geneesmiddelen geworden. Wie het breed kon laten hangen nam de boot tot buiten de territoriale wateren of ging een weekendje de grens over; op Cuba verrezen talloze drank- en gokpaleizen van vaak twijfelachtig allooi.

Het werd steeds duidelijker dat het verbod niet te handhaven was. Het verzet tegen deze vorm van overheidsdwangelandij nam toe en eind 1933 werd het amendement ingetrokken. De Drooglegging had als blijvende effecten een enorme toename van de omzet in frisdrank – Coca Cola is niet voor niets 's werelds grootste frisdrankfabrikant – en de georganiseerde

criminaliteit die op zoek ging naar nieuwe inkomstenbronnen. Ook Hollywood profiteerde van de Drooglegging, die tot de dag van vandaag als inspiratiebron diende voor talloze, meestal sterk geromantiseerde gangsterfilms. Eén voorbeeld, specifiek over de Drooglegging: *The Untouchables* (1987) van Brian de Palma.

Het verbod is dus al lang verleden tijd, maar nog steeds is zelfs een eenvoudig biertje lang niet overal vanzelfsprekend. Wie in een *family restaurant* terechtkomt, zal het in veel gevallen met frisdrank bij de maaltijd moeten doen. En wat te denken van kassières in de supermarkt die bier door een collega moeten laten afrekenen als ze nog *under age* zijn? En *under age* ben je in veel staten tamelijk lang, tot je 21e. Leeftijdslimieten, dagen en uren waarop alcohol verkocht mag worden en alcoholpercentages van bepaalde dranken verschillen per staat, terwijl soms binnen een staat bepaalde counties of gemeenten zichzelf hebben drooggelegd, vaak uit religieuze motieven. In New Hampshire, Pennsylvania en Utah is de verkoop van wijn en gedestilleerde drank een staatsmonopolie. Op zich niets mis mee, en de winkels hebben een assortiment waar veel Nederlandse slijters jaloers op kunnen zijn, maar het past niet zo erg bij de opvatting dat (bijna) alles in de USA een kwestie van *free enterprise* is.

Slap bier

Bier, mits niet te sterk, ontsnapt in de meeste staten aan al te drastische beperkingen. En te sterk is Amerikaans bier niet gauw, het is in de ogen van de rest van de wereld >> juist slap en daardoor goed voor slappe grappen.

Over de auteur

Maurits van den Toorn is historicus en journalist, in het verleden onder meer bij *de Staatscourant*, met als specialisatie verkeer en vervoer. Tegenwoordig schrijft hij vooral voor de vakbladen *PM Public Mission* en *SC*. Hij heeft er geen enkel bezwaar tegen om met enige regelmaat de Verenigde Staten te bezoeken.

Maurits van den Toorn

Toen in het voorjaar van 2013 bekend werd dat Amerikaanse bierbrouwers zich mogelijk schuldig hadden gemaakt aan oplichterij door hun bier te verdunnen, was er voornamelijk ongelof. Dat kon toch helemaal niet...?

Dat al het Amerikaanse bier smakeloos en waterig is, is net zo'n vooroordeel als het idee dat Amerikanen alleen maar hamburgers eten. Een beetje bar heeft tegenwoordig, behalve drie of vier flatscreens met liefst verschillende sportwedstrijden, een tap met minstens vijf of zes bieren. Behalve een of twee van de bekende grote merken – dat dan weer wel – zitten daar vaak verrassende varianten tussen, uiteenlopend van witbier 'Belgian style' tot donkerbruin en hoppig.

Bier voor gevorderden

Het trefwoord is microbrewery. Daarmee worden brouwerijen bedoeld die zijn opgezet door liefhebbers die geen zin meer hadden in het waterige eenheidsproduct dat de grote jongens leverden. De eerste ontstonden in het midden van de jaren zeventig in Californië en Oregon. Portland – ook wel Beervana genoemd – heeft tegenwoordig meer dan vijftig brouwerijen en is daarmee de kampioensstad van de speciaalbieren. Gaandeweg verspreidde het verschijnsel zich over de hele natie. Omdat de brouwerijen vanwege hun succes vaak niet meer zo erg micro zijn, is de term *craft brewery* in zwang gekomen. Het is overigens geen exclusief Amerikaanse ontwikkeling; ook in Nederland zijn er tegenwoordig weer veel kleine brouwerijen die vaak verrassende speciaalbieren maken.

Inmiddels zijn er in de USA bijna 3.000 dergelijke biermakers, waar zo'n 100.000 mensen werken. Ze hebben een (geschatte) jaaromzet van twaalf miljard dollar. Indrukwekkend, maar

het gaat om minder dan tien procent van de totale bieromzet. Die omzet stijgt echter wel van jaar tot jaar, terwijl de omzet van de grote bierconcerns stagneert. Niet voor niets zijn enkele van de grotere craft breweries de afgelopen jaren overgenomen door de grote brouwerijen.

De craft breweries maken typisch 'bier voor gevorderden'. Logisch ook, standaardbier oftewel pale lager is er al genoeg. Veel bieren zijn Engels of Iers geïnspireerd – pale ale, red ale, dark ale – en ook Belgische biersoorten als trappist en witbier zijn populair. Toch smaken ze duidelijk anders dan in Europa, onder meer het gevolg van het gebruik van tientallen verschillende inheemse hopsoorten.

Merknamen noemen heeft niet veel zin, gezien het grote aantal. De interessantste soorten zijn vaak slechts plaatselijk of regionaal verkrijgbaar. Het beste advies is om in de kroeg te vertrouwen op de expertise van de barman of -vrouw. Vragen om een speciaalbiertje leidt vaak tot enthousiaste reacties en soms zelfs proefglaasjes. Pas wel op als je nog moet rijden, het is niet uit te sluiten dat je een biertje krijgt voorgeschoteld met pakweg tien procent alcohol. En als het bevalt, denk dan maar aan wat de schrijver Hunter S. Thompson ooit opmerkte: 'Good people drink good beer'.

De grootste brouwerijen zijn Anheuser-Busch InBev (een fusie van het Amerikaanse Anheuser-Busch met het Belgisch-Braziliaanse InBev), MillerCoors (een joint venture van het Engelse SABMiller en het Amerikaanse Coors) en Pabst Brewing Company. Het bekendste merk is Budweiser van Anheuser-Busch, hoewel Bud Light tegenwoordig veel meer wordt gedronken en goed is voor bijna dertig procent van de totale bierverkoop in de USA. Light bier zorgt tegenwoordig trouwens voor meer dan de helft van de bieromzet. De grootste importmerken zijn Corona en Heineken.

ALAMO

GEEFT HET GEVOEL
VAN VRIJHEID

- Met een huurauto van Alamo ontdek je Amerika & Canada
- Alamo biedt zeer aantrekkelijke "GOLD" tarieven
- Je Alamo huurauto boek je voordelig via Tioga Tours

*Drive
Happy*

Vancouver Island in beeld

Een bijdrage van onze redactie

Wie gewend is aan de bergen, de valleien en het wilde dierenleven van het Canadese vasteland mist vaak één ding: de zee. En die is te vinden rond Vancouver Island. Omdat het West-Canadese eiland dun bevolkt en bijzonder groot is (pakweg driekwart van Nederland), voert de rust de boventoon. Het landschap aan de westzijde van het eiland dankt zijn uiterlijk aan grote natuurlijke krachten. Dat is te zien aan de ruwe rotsen en kliffen. Het oostelijke deel van het eiland kent zachtere omstandigheden en meer geleidelijke uitlopers met vlakten en stranden.

Vancouver Island staat bovenal bekend om de reusachtige dieren die in de wateren rondzwemmen: zorg dat je de walvisboot niet mist!

Whale watching

Een bezoek aan Vancouver Island is niet compleet zonder een walvisexcursie. In het migratieseizoen – tussen maart en oktober – heb je de meeste kans om de zeezoogdieren in hun natuurlijke leefomgeving te bekijken. Ook buiten het seizoen kun je de dieren spotten. Sommige walvissen leven namelijk permanent in de wateren rond Vancouver Island. Een van de beste locaties om de giganten te spotten is Tofino, gelegen aan de westkust van Vancouver Island. Vanuit Ucluelet, Campbell River en Victoria vertrekken eveneens walvisexcursies.

Pracht en praal

Misschien wel 's werelds mooiste tuinen, met inheemse en uitheemse bloemen en planten, in alle kleuren van de regenboog. De Butchart Gardens, vlak bij provinciehoofdstad Victoria, trekken jaarlijks honderdduizenden bezoekers. Mrs. Butchart legde de eerste tuin aan in 1906. Ze vond dat er iets moois gemaakt moest worden van de grote steengroeve waar haar man jarenlang kalksteen uit gedolven had. Terwijl Mrs. Butchart steeds meer planten verzamelde, bracht Mr. Butchart vogels van over de hele wereld bijeen.

Megabomen

Waan je een dwerg te midden van kolossale douglaspennen in MacMillan Provincial Park, vlak bij Port Alberni. Wandel over de paden en zie de eeuwenoude bomen meters boven je uittorenen. In het zuiden staan de dikste sparren, met een omtrek van wel negen meter. Aan de andere kant van het park vind je boomgaarden met Western red cedars, grote reuzenlevensbomen. Tussen de bomen ligt een deken van groene varens en mossen. Er leven onder andere uilen, reptielen, herten, zwarte beren en poema's.

Van surfstrand tot regenwoud

Weelderig gematigd regenwoud, ruige rotskusten, zandstranden, stille baaien en cultureel erfgoed van de First Nations en Europese kolonisten: slechts een kleine greep uit de rijke natuur en historie van Pacific Rim National Park. Het park, dat op de Werelderfgoedlijst van UNESCO staat, is in totaal zo'n vijfhonderd vierkante kilometer groot en bestaat uit de gebieden Long Beach, West Coast Trail en Broken Group Islands.

Long Beach, een zestien kilometer lang zandstrand, is het enige surfstrand in British Columbia. Het is een perfecte locatie om wilde dieren te spotten, zoals adelaars, zeehonden en zeeleeuwen. In de wintermaanden vormt de stormachtige zee een mooi schouwspel.

De Broken Group Islands bestaan uit rotsen, kanalen en afgelegen baaien. De eilanden, die je alleen per boot kunt bereiken, vormen van oudsher het territorium van First Nations. De 75 kilometer lange West Coast Trail ten slotte is de droom van elke enthousiaste en ervaren hiker. Als je de hele tocht wilt volbrengen, doe je daar vijf tot zeven dagen over. Je loopt over rotsen, kliffen, stranden en door regenwoud.

Salmon Capital of the World

Campbell River staat vooral bekend als een perfecte locatie om te sportvissen. Elke herfst zwemmen ontelbaar veel zalmen stroomopwaarts naar Campbell River om zich daar voort te planten. De zalmen trekken veel adelaars en beren die zich verheugen op een smakelijk hapje. Bekijk het schouwspel van dichtbij en ga mee met een zalmexcursie. Het is zelfs mogelijk om tussen de zalmen te snorkelen.

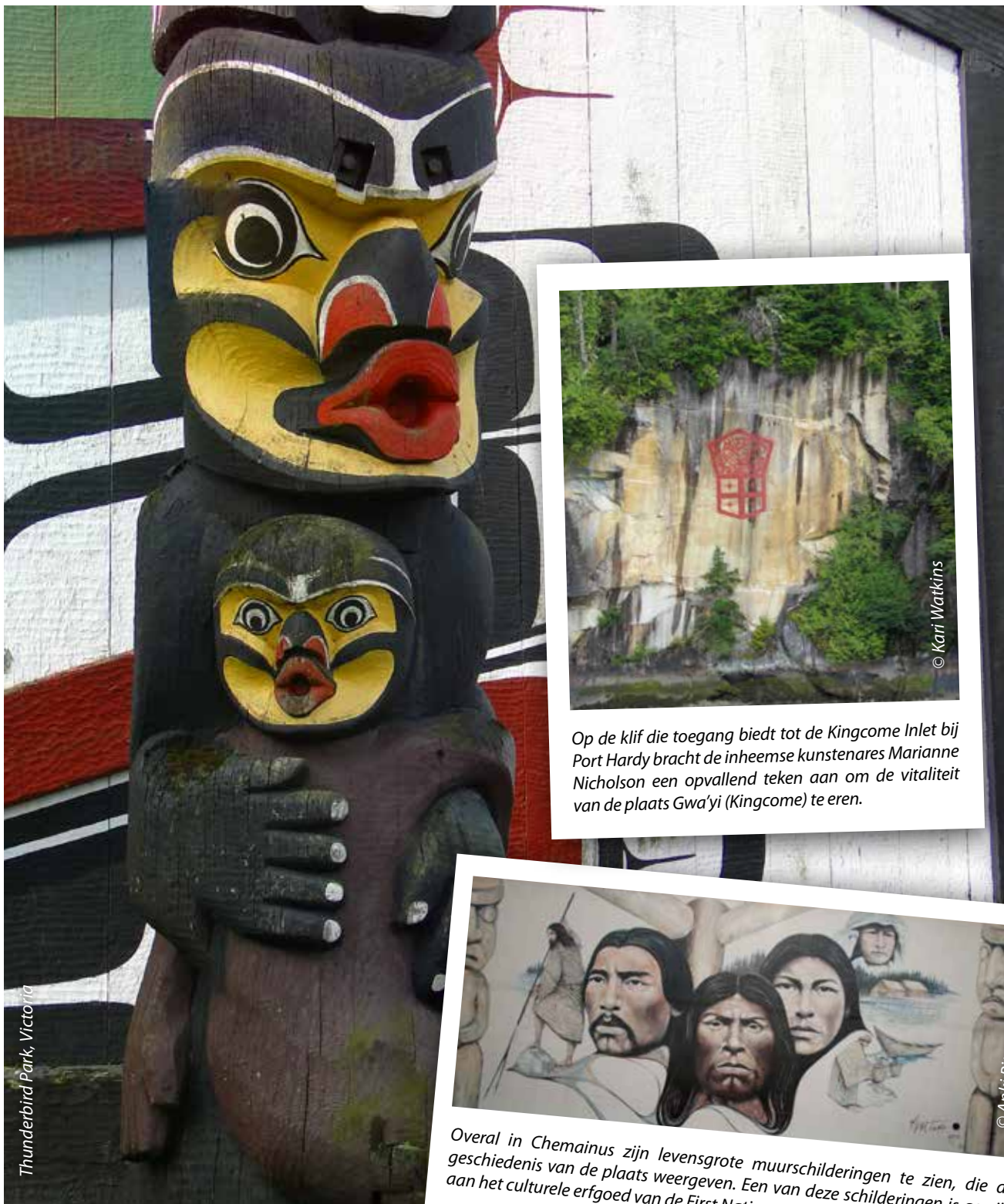
Inside Passage

Hoewel de meeste toeristen alleen het zuidelijke deel van Vancouver Island verkennen, is het minder toegankelijke noorden ook zeker de moeite waard. Helemaal in het bovenste puntje ligt Port Hardy, het vertrek- en eindpunt van cruiseschepen door de Inside Passage. Tijdens de vijftien uur durende cruise naar Prince Rupert, een stad op het vasteland van British Columbia, passeer je schitterende fjorden, bergen en eilanden.

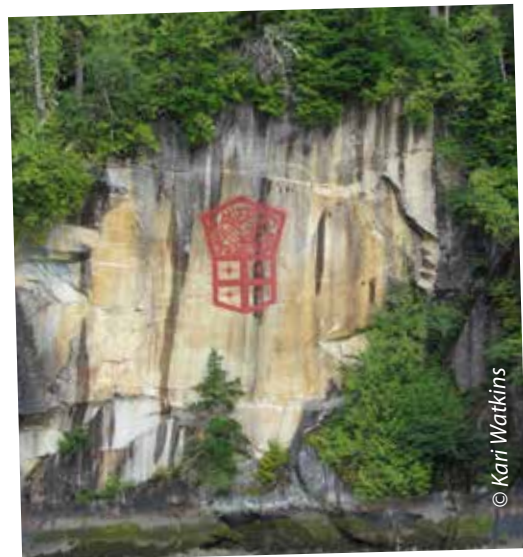

Primitieve wildernis

Strathcona Provincial Park bestaat uit een ongerept, waterrijk berglandschap in het hart van Vancouver Island. Het grootste gedeelte is primitieve wildernis, geschikt voor backpackers die zich graag in de natuur terugtrekken. Hetzelfde geldt voor Cape Scott Provincial Park in het uiterste noordwesten van het eiland. Hier worden ruige kustlijnen afgewisseld met afgelegen stranden.

Thunderbird Park, Victoria

© Kari Watkins

Op de klif die toegang biedt tot de Kingcome Inlet bij Port Hardy bracht de inheemse kunstenaar Marianne Nicholson een opvallend teken aan om de vitaliteit van de plaats Gwa'yi (Kingcome) te eren.

© Anki Riteco

Overal in Chemainus zijn levensgrote muurschilderingen te zien, die de geschiedenis van de plaats weergeven. Een van deze schilderijen is gewijd aan het culturele erfgoed van de First Nations.

First Nations

Vancouver Island is van oudsher het domein van de First Nations, de inheemse volkeren van Canada. Ze leefden in gebieden waar de oceaan in voedsel voorzag en waar er door het milde klimaat planten in overvloed waren. Omdat ze niet van kuddes wilde dieren afhankelijk waren, bouwden de stammen permanente onderkomens. Het gemak waarmee ze overleefden gaf de First Nations tijd om rijke kunstvormen te ontwikkelen.

Of het nou gaat om een bezoek aan een cultureel centrum, totempalen, lokale galerieën, dansoptredens of tours: de First Nations van Vancouver Island vertellen graag hun verhaal.

Bear Mountain Bridge

Hudson Valley: New York, maar dan anders

Doe eens wat anders als je in New York City bent. Een trip langs de Hudson-rivier bijvoorbeeld combineert natuurschoon, cultuur en historie en is daarom ideaal om de stad een paar dagen achter je te laten en iets heel anders te ervaren.

Een bijdrage van Frans Verhagen

In de negentiende eeuw werd het populair onder rijke New Yorkers om 's zomers de Big Apple te ontvluchten naar hun luxe buitenhuizen ten noorden van de stad. Op de heuvels waartussen de rivier de Hudson slingert, bouwden deze rijken landhuizen om op architectonisch gebied met elkaar te concurreren. Een aantal van deze zogenoemde *mansions* van de Rockefeller, de Roosevelts, de Vanderbilts en andere illustere namen in het grootboek van Amerikaanse rijkards zijn voor bezoekers toegankelijk. Gecombineerd met de restanten van een rijke geschiedenis die direct verbonden is met Nederland bieden deze huizen, de bossen, heuvels, bed & breakfasts en de vergezichten over de Hudson Valley de ideale mogelijkheid om een paar dagen te ontsnappen aan de drukte van New York. Als je dan ook

nog de kans hebt om zo'n reis in de eerste paar weken van oktober te organiseren, kun je meteen genieten van de prachtige herfstkleuren.

Klooster midden in de stad

Wie alvast in de stad wil beginnen, kan dat niet beter doen dan bij The Cloisters, een van Manhattans best bewaarde geheimen. Nabij de George Washington Bridge verschijnt op de heuvels een op het eerste gezicht raar middeleeuws bouwwerk. The Cloisters werd gebouwd rondom de verzameling middeleeuwse kunst die John Rockefeller, Jr. in Europese kloosters bij elkaar had gesprokkeld – hij nam de kloosters zelf ook meteen mee en stelde van de brokstukken dit gebouw samen. In de jaren twintig >>> schonk de rijke olieboer deze

collectie aan het Metropolitan Museum of Art, waarvan het nu officieel een onderdeel is.

In The Cloisters vind je de mooiste romaanse en gotische kunst die in Amerika valt te bewonderen. Beelden, houtsnijwerk en tapijten, bijeengebracht in wat op het eerste gezicht een bizar gebouw lijkt, maar bij nader inzien toch wel een heel mooi onderdak is voor deze prachtige werken. Het pronkstuk van de collectie zijn de Unicorn Tapestries, zeven handgeweven tapijten uit eind vijftiende, begin zestiende eeuw, die de jacht op een eenhoorn weergeven. Een bezoek aan The Cloisters is een goede manier om afscheid te nemen van Manhattan: nog net in de stad maar eigenlijk toch al erbuiten. Vanaf het terras kun je een eerste blik werpen op de pracht van de Hudson: zuidwaarts naar de imposante George Washington Bridge en richting het noordwesten naar de Palisades, de rotsen die de westelijke oever van de rivier vormen.

De romantiek van Sunnyside

De volgende stop op je route is Sunnyside, het huis waar de schrijver Washington Irving woonde en werkte. Irving schreef beroemde verhalen die in deze streek spelen, zoals *Rip van Winkle* en *The Legend of Sleepy Hollow*. Op het toppunt van zijn roem, zo rond 1830, vestigde Irving zich in dit door een Nederlandse boer gebouwde huisje. Hij woonde er tot zijn dood in 1859. De nogal volgepropte Victoriaans aandoende kamers zijn weinig veranderd sinds Irving en zijn zusters hier woonden en staan vol met herinneringen aan Irvings leven.

Met de blauwregen rond de voordeur en het rare torentje met zijn pagode-dak heeft Sunnyside iets weg van een wat groot uitgevallen poppenhuis. Het torentje staat naast een trapgevel die Irving naar Vlaams voorbeeld liet maken. Verder voegde hij vensters toe met glas-in-loodramen en leende hij het ontwerp voor de schoorstenen van Engelse landhuizen. De rondleidingen in Sunnyside worden gegeven door dames in klederdracht en bieden een goede introductie in het leven aan de Hudson rond het midden van de negentiende eeuw.

Een sprookjeskasteel als woonhuis

Lyndhurst wordt beschouwd als het mooiste neogotische landhuis in de Verenigde Staten. Het was eigendom van spoorwegmagnaat Jay Gould en biedt een indrukwekkend uitzicht over de Tappan Zee, een natuurlijke verbreding van de Hudson. Zoals zoveel van de huizen langs de Hudson werd Lyndhurst in 1838 opgezet als een relatief eenvoudig huisje. Het heette Paulding Manor tot het werd gekocht door George Merritt, die de oorspronkelijke architect opdracht gaf om een echt kasteel te bouwen, dat Merritt vervolgens omdoopte tot Lyndhurst. Het landhuisje werd omgevormd tot een soort sprookjeskasteel met torentjes, spitsen, gevels en een hoop details. Vanuit een ander oogpunt lijkt het meer op een uit de kluiten gewassen gotische kapel. Jay Gould, die aan de overkant van de rivier was geboren in een armoedig gezin, kocht Lyndhurst in 1880.

De binnenkant van Lyndhurst is soberder en strakker dan het exterieur doet vermoeden. Echt comfortabel moet het niet geweest zijn, maar als kijkspel biedt Lyndhurst zeker spektakel.

Nederlandse erfenis

Oloff van Cortlandt emigreerde in de zeventiende eeuw van Nederland naar Nieuw-Amsterdam (het huidige New York). Zijn zoon Jacobus van Cortlandt bracht in de Bronx de plantage tot bloei die nu nog voortleeft in de naam Van Cortlandt Park. De andere zoon, Stephanus van Cortlandt, werd in 1677 gekozen tot burgemeester van de stad New York en ontgon 25.000 hectare bossen tussen de Hudson en de staat Connecticut om er een plantage van te maken. Zijn Van Cortlandt Manor was in eerste instantie een versterkte boerderij met een weids uitzicht over de rivier. Naarmate de conflicten met indianen in de re-

gio afnemen, werd het een aangenaam woonhuis voor de Van Cortlandts.

In de massieve muren zijn de openingen voor geweren nog te zien, maar die agressieve indruk wordt verzacht doordat het oude huis is omringd met Vlaamse daken en veranda's. Stephanus van Cortlandt was in zijn tijd een belangrijke notabele en hij ontving geregeld mensen als Benjamin Franklin en George Washington.

Een collega-herenboer van Van Cortlandt vestigde zich een paar kilometer verderop, in de buurt van wat nu Tarrytown heet. De Philipsburg Manor is een prachtig gerestaureerde Nederlandse nederzetting uit het eind van de zeventiende eeuw. Het hart van deze boerderij is een wit huis, gelegen aan het eind van de dam die een kunstmatig meer creëert waaruit het water wordt getapt waarop de molen draait. De boerderij werd opgezet door Frederick Philipse die in 1653 als timmerman vanuit Holland naar Amerika kwam en zijn dagen eindigde als een van de rijkste mensen in de kolonies. Hier herleeft de tijd dat Nederlanders er de toon zetten.

Van alle huizen aan de Hudson is dit de eenvoudigste, de enige waar duidelijk ook ooit werd gewerkt, zij het in de tijd van Philipse vooral door slaven uit het Caraïbisch gebied. In het

kader van de historische getrouwheid en met oog voor detail, laten de huidige beheerders een zwarte man met een West-Indisch accent in de molen vertellen hoe er daar werd gewerkt. Ook op andere plaatsen in de boerderij geven mensen in klederdracht toelichting op de activiteiten en levenswijze op de Manor in zijn glorietijd.

De kunstschaten van Kykuit

Vanaf het terrein van de Philipsburg Manor vertrekken busjes naar Kykuit, het buitenverblijf van de steenrijke Rockefeller-familie. Het contrast met de Philipsburg Manor kon haast niet groter zijn. Het is niet beter of slechter, maar zoveel anders dat je eigenlijk een pauze moet inlassen tussen deze twee bestemmingen. Dat kan door te overnachten in Tarrytown, het stadje vlak bij de Manor.

Voor de twee uur durende rondleiding door Kykuit moet je reserveren. Het buitenverblijf is namelijk razend populair en de tour is vaak maanden van tevoren uitverkocht. Kykuit was tot eind jaren zeventig het woonhuis van Nelson Rockefeller, voormalig gouverneur van de staat New York en vicepresident onder Gerald Ford (1974-1977). Hij had bepaald dat na zijn dood het huis voor het publiek toegankelijk >>

Kykuit © Mick Hales

moest zijn, maar aangezien hij maar voor een derde eigenaar was (met zijn twee broers), duurde het tot begin jaren negentig om de zaken te regelen.

Hoewel het huis luxueus is te noemen, is het niet zo op vertoon gericht. Zo heeft het bijvoorbeeld geen enorme trappartij of ontvangsthal. Plezierig is dat je merkt dat er in dit huis ook nog een gezin met kinderen heeft gewoond, die rolschaatsten op de houten vloeren.

Het in Italiaanse palazzo-stijl gebouwde huis staat op een heuveltop met een prachtig uitzicht over de Hudson en zit tjokvol met antiek en kunst, in een verbazend smaakvolle mix. John D. Rockefeller, Sr. had al een mooie verzameling antiek aangelegd, vooral om zijn huis de uitstraling te geven van een Engels landhuis. Zijn zoon, John D., Jr. volgde dat voorbeeld en voegde er zijn eigen verzameling van Oosters porselein aan toe. Juniors zoon, Nelson Rockefeller, begon met het kopen van Chinees porselein, maar ontdekte dat hij eigenlijk meer geïnteresseerd was in moderne kunst. Nelson ontwikkelde op dat terrein een goede neus (hij hielp een flink aantal kunstenaars op weg) en vulde het huis met een mooie verzameling schilderijen, beeldhouwwerk en tapijten. Zijn keuzes waren soms gewaagd en bijna altijd goed. In de kelder van het huis, waar een galerij is ingericht met de mooiste stukken uit zijn verzameling, vind je imponerende kunstwerken. In de tuinen, glooiend en uitzierend over de Hudson, staat een collectie beeldhouwwerk die zijn weerga niet kent.

Roosevelts roots

Wie genoeg tijd heeft kan voor of na Kykuit een uitstapje maken naar de andere kant van de rivier. Bear Mountain State Park is een prachtige plek om te wandelen en telt verscheidene campings. Bekender is West Point, iets verder naar het noorden, waar de gelijknamige militaire academie is gevestigd. Een bustour van een uur laat je de mooiste stukken van de campus zien, inclusief uitzichten over de Hudson. Het museum is iets voor liefhebbers van wapens, nieuw en oud, en heeft maquettes van beroemde veldslagen. Het aardigste is nog om een roedel joggende cadetten tegen te komen.

Als je op de oostoever blijft of terugkeert via het stadje Kingston en dan de Hudson-rivier oversteekt, is de volgende stop Hyde Park. In dit dorp staat het huis waar Franklin D. Roosevelt werd geboren en opgroeide, onder het dominerende toezicht van zijn moeder. Het is een huis dat leeft. Niet alleen de president zelf, maar ook zijn vijf kinderen – en niet te vergeten zijn vrouw Eleanor – lieten duidelijk hun sporen na. Het museum en de presidentiële bibliotheek naast het huis geven

Over de auteur

Frans Verhagen is Amerika-specialist. Hij schreef tien boeken over de Verenigde Staten, het meest recent een biografie van Abraham Lincoln. Hij was correspondent in Washington, runde gedurende tien jaar het kwartaalblad *Amerika* en was tot begin 2013 hoofdredacteur van *Amerika.nl*, de grootste Amerika-website van Nederland. Zijn *Geschiedenis van de Verenigde Staten* verschijnt in 2014.

goed inzicht in Roosevelt's privéleven en zijn carrière, inclusief de foto's van zijn verlamde benen die door de media nooit werden afgedrukt. De Roosevelt Mansion zet je aan het denken over karakter, geschiedenis, staatslieden en het verband daartussen – zaken die in de andere rijkeluihuizen niet aan de orde komen. Dat zijn gewoon mooie huizen.

Vlak bij de Roosevelt Mansion is ook het huis van Eleanor Roosevelt te zien. De weduwe van de president werkte en woonde in Val-Kill tot haar dood. Eleanor is zonder twijfel de populairste First Lady aller tijden, al is dat een moeizaam verworven reputatie geweest. Het huis en de tentoonstelling geven een goed beeld van deze opmerkelijke vrouw.

Een 'optrekje'

Een kilometer of drie naar het noorden ligt ten slotte nog de Vanderbilt Mansion, in 1898 voltooid door de zoon van de rijkste man in Amerika. De jonge Vanderbilt, die zelf vooral faam verwierf als filantroop, kocht het huis in 1895, in enigszins vervallen staat. Toen de fundamenten van het neoclassicistische huis niet in orde bleken te zijn, haalde hij de hele zaak neer en begon van voren af aan. Het nieuwe ontwerp moest de uitstraling hebben van een klassiek Europees aristocratisch huis.

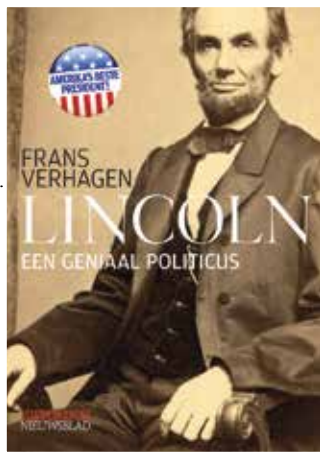
Wat je er ook van vindt: dat is gelukt. Voor een optrekje van de Vanderbilts is de Mansion met zijn 54 kamers klein te noemen. Het huis was dan ook vooral een plek om te ontspannen, te jagen en van de natuur te genieten. Niettemin had de oude Vanderbilt in een hoek van de grote kamer een kantoortje waar hij iedere ochtend om zes uur te vinden was.

De kamers zijn in verschillende stijlen ingericht, maar de meest imponerende ruimte is de open hal met zijn gigantische open haard, waar het na de jacht goed toeven moet zijn geweest. Zij het dan toch alleen met een flinke club mensen, want echt warm oogt het huis niet. De ligging van de Vanderbilt Mansion maakt opnieuw optimaal gebruik van de vergezichten over de Hudson. Van de Vanderbilt naar de Roosevelt Mansion loopt overigens een wandelpad van een paar kilometer dat in bijna alle seizoenen de moeite waard is.

LINCOLN - DE BIOGRAFIE

Lees nu het boek over Amerika's belangrijkste president.

Dit boek plaatst Abraham Lincoln in de context van de Amerikaanse geschiedenis. Hoe raakte het land verdeeld, hoe kwam het tot een burgeroorlog en hoe hield deze plattelandsjurist de VS bijeen? De film laat zien hoe Lincoln de slavernij definitief afschafte, maar wat eraan voorafging, wat erop volgde en vooral wat hem zo'n fenomenaal politicus maakte, leest u in deze vlot geschreven en mooi geïllustreerde biografie.

'Een echte page-turner over Amerika's meest inspirerende president.'

Frans Verhagen heeft de politicus en de mens Lincoln treffend neergezet'

— MAX WESTERMAN

e-book:

Lincoln, een geniaal politicus
Door Frans Verhagen
ISBN 9789085711438

Nu van € 24,95 voor € 9,99

Bestellen via www.ebook.nl/lincoln

Hardcover boek:

Lincoln, een geniaal politicus
Door Frans Verhagen
380 pagina's, geïllustreerd
ISBN 9789085711032

Prijs € 39,95

Bestellen via
www.historischnieuwsblad.nl/webshop

De oudste inn van Amerika

Rhinebeck is een goede plek om te overnachten op relatief korte afstand van zowel Hyde Park als de Vanderbilt Mansion, zodat je ook een van de twee de volgende dag kunt doen. Rhinebeck is een plezierig plaatsje met als trekpleister de Beekman Arms Inn, die claimt het oudste hotel in de VS te zijn (sinds 1766). De Victoriaanse kamers van het hotel zijn uitstekend en smaakvol ingericht en de keuken van het bijhorende restaurant is behoorlijk goed.

Ten noorden van Rhinebeck wacht nog Montgomery Place, een landhuis in federale stijl. Het huis werd gebouwd in 1804-1805 door Janet Livingston Montgomery, weduwe van de held van de Onafhankelijkheidsoorlog; generaal Richard Montgomery. Ze opende er ook commercieel zeer succesvolle kassen. In de jaren dertig van de vorige eeuw werden showtuinen toegevoegd, die een extra aspect aan de rondleiding geven. Vanuit de tuinen van Montgomery Place zie je aan de andere kant van de rivier de Catskill Mountains.

Wie na deze parade van landhuizen wel genoeg gezien heeft van het leven van de *rich and famous* van weleer, kan over de andere oever van de Hudson in een halve dag terugrijden naar Manhattan in New York City (of over de Taconic State Parkway in een kleine twee uur). Het is ook mogelijk om van hieruit door te steken naar West-Massachusetts, naar de Berkshires. Zeker in oktober en begin november is dat aan te raden, omdat daar dan de mooiste herfstkleuren van het land te zien zijn.

Phil Lee © Paul Needham (Mohawk Visuals)

Americana, het hokje dat geen hokje meer is

Een bijdrage van Paul van Gelder

Phil Lee, afkomstig uit North Carolina en erkend Americana-artiest bij uitstek, knijpt z'n oog half dicht, geeft een ruk aan zijn hoed en kijkt me gemeen lachend aan. 'Americana? Americana? Americana is Hall & Oates, Leon Russell...,' zegt hij. 'Louis Armstrong?', vraag ik pesterig. 'Nee, die is meer zoals ik', antwoordt Phil op z'n Maarten van Rossems, 'die maakt gewoon geweldige muziek'. Phil denkt nog even na, knikt dan kort en pakt zijn gitaar. Zijn live studio-optreden voor radio Enkhuizen is weer perfect.

Americana, wat is dat toch? Net als je denkt grenzen te kunnen aangeven, stromen ze weer weg, als olie op water. De oude folk in een nieuw jasje, vooral tekstueel? Plattelandsmuziek actueel gemaakt? De ellende van de grote stad, gegoten in de aloude elektrische gitaren? Dan gaat me een licht op. Americana is het grote gevecht, het doorbreken van de commerciële stroomlijning, op weg naar het echte. Het grote gevecht tegen alle hokjes. Waar is het eigenlijk begonnen? Of was het er altijd al? Is het een levenshouding?

De radio

1977, Surf City, Santa Cruz, Frederick Street. Ik zit in een keurig park in Californië en de hemel is net geen natte lap warme wolken, zoals rond de Golf van Mexico. Als Americana ergens begon, was het hier: *California, home of the hippies*. Het gedwongen huwelijk tussen de gestudeerde *liberals* en de gevluichte *rednecks* uit Kentucky, het vakwerk van de traditionele muziek en de slimme invulling van tekst en vernieuwing. KFAT Radio begon er hier mee.

Ja, de radio, misschien begon het daar allemaal. Want als er ooit hokjes waren, dan was het wel bij de radio. Top 40-radio, talkradio, R&B-radio; je kunt het zo gek niet opnoemen of het is er wel. Maar wat als je als diskjockey ook eens wat anders wilt draaien dan de country die je verplicht bent te draaien, omdat je nu eenmaal bij een countrystation zit?

Dan komt hippiecowboy Tom Russell naast me zitten, keurig volgens afspraak en lacht me uit. 'De radio? KFAT hier in Californië? KPIG? Hier begonnen? Man, wist je dat ze in de twintiger jaren al van alles door elkaar draaiden? Toen liepen de hokjes "talkradio" en "muziekradio" zelfs door elkaar. Later volgde dj Wolfman Jack met diverse soorten rock-'n-roll vanuit Mexico. Zijn middengolfzender XERB was in de jaren vijftig zo krachtig dat de vogels die er langs vlogen dood neervielen, en niet alleen van de hitte. De zender was zelfs in Europa soms te horen. Ook had je al heel vroeg studentenzenders als KUT in Austin, met muziekprogramma's die heel wat meer draaiden dan alleen pop. En natuurlijk Tom Donahue, die bij KMPX in San Francisco al in 1967 albumtracks ging draaien. En wat te denken van

Dr. John © Michael Wilson

NPR Radio, die draaiden ook van alles. Nee, niet alles is begonnen hier bij KFAT in Santa Cruz'. Tom neemt zijn stoere Stetson in zijn hand en weidt uit over zijn stokpaardjes. Jack Kerouac, Neal Cassidy, Charles Bukowski, Lenny Bruce, de linkse muzen, de heerlijke ellende van het reisgenot. Als er iemand is die het verleden weer kan laten leven, is het Tom. Maar Americana is niet alleen nostalgie natuurlijk. En nostalgieradio is niet echt Americana-radio.

De muziek

Misschien moet ik terug naar de muziek. Die was er tenslotte eerder dan de muzikradio. In New Orleans ontmoet ik Dr. John the Nite Tripper, een meer relaxte man kun je je niet voorstellen. Hij loopt tegenwoordig met een wandelstok, want de rollator is nog niet echt doorgedrongen in het land van de oude rockers. In de smeltkroes die Big Easy heet (New Orleans), is eigenlijk alle moderne muziek ontstaan. Hier kwamen de cajuns samen met de creolen, de leren met de indianen, de Latino's met de Mexicanen. 'Americana is niets anders dan een voortzetting van wat er al jarenlang aan de hand is', mompelt Dr. John, 'nieuwe vormen ontstaan alleen aan de buitenkant, van binnen blijft alles hetzelfde'. Ik kijk even naar de hitparade. De Americana-hitparade van de Americana Music Association: de langst bestaande van Amerika. En dan zie je John Fogerty naast Guy Davis, Mavis Staples naast Emmylou Harris, Eric Bibb naast Delbert McClinton. Kortom, niet één muzieksoort, maar vele invloeden die gelukkig niet tot een grijze eenheid hebben geleid. Ik ontdek folk, blues, country, soul, bluegrass. Ik ontdek de grens die er niet is, maar die toch de hiphop en house tegenhoudt. Niet altijd een leeftijdsgrens trouwens; jonge bandjes als Mumford

and Sons, met jongens van net in de twintig, zijn er ook legio, en lang niet altijd zijn het Amerikanen. Zo is Scandinavië erg *Americana-minded* de laatste tijd. En in Nederland hebben we nog altijd jongens als Ad Vanderveen.

De teksten

En dat is alleen nog maar de muziek. Daarnaast is er natuurlijk de tekst. Woody Guthrie was veruit de eerste met Americana-teksten: 'An' my wife fixed up a tater stew / We poured the kids full of it / Mighty thin stew, though / You could read a magazine right through it'. Bob Dylan: intelligente teksten over wat er allemaal speelt in het leven van tegenwoordig, verpakt in een folkliedje uit minstens 1880. Over New York zegt-ie: 'People goin' down to the ground / Buildings goin' up to the sky', een doordenkertje in twaalf woorden. En in 'Desolation Row': 'Here comes the blind commissioner / They've got him in a trance / One hand is tied to the tight-rope walker / The other is in his pants'. Het manke en toch zelfgenoegzame gezag, in een paar woorden beschreven.

Guy Clark beschrijft het leven van de oude man en de hoer, hoe zij hem afwees, maar er toch is als hij eenzaam begraven wordt: 'We all left and she's standing there / A black veil covering her silver hair / Ol' One-Eyed John said her name was Alice / An' she used to be a whore in Dallas'. Neil Young: 'I have a friend I've never seen / He hides his head inside a dream'.

Paradoxen en levenswijsheden

Pure poëzie, taaleconomie, in zo weinig mogelijk woorden zoveel mogelijk zeggen. Hele romans, binnen drie minuten. Nieuwkomer Slaid Cleaves heeft maar drie korte zinnestjes nodig om een dramatische situatie te schetsen: 'As soon as I turned around / there she was... / gone!' ➤➤

Phil Lee – *The Fall & Further Decline of The Mighty King of Love*
(© 2013 Palookaville Entertainment)
www.philleeone.com

Dr. John – *Locked Down*
(© 2012 Nonesuch Records)
www.nitetripper.com

Tom Russell – *Aztec Jazz*
(© 2012 Proper Records)
www.tomrussell.com

Tom Russell © Brian Kanof

Over de auteur

Paul van Gelder

Paul van Gelder begon in 1963 met zijn radiowerk voor de KRO, VARA en AVRO. Onder zijn dj-naam 'Harky' maakt hij nog steeds verschillende programma's, onder andere voor de VARA, Radio Enkhuizen en het Engelstalige Radio Seagull. Zijn hart ligt bij Americana en andere alternatieve Amerikaanse muziek.

En de aloude Hank Williams, Sr. had in 1947 maar zes woorden nodig om een trieste situatie te beschrijven: 'There's a tear in my beer'.

Het verval, de outcasts, het grote verlaten, de corrupte politici; het gaat ergens over in die Americana, het staat vaak dicht bij Steinbeck en Shakespeare dan bij een liefdesromannetje. Is dat het? Literatuur, verpakt in oude folkmuziek? En de zwarte muziek dan? Valt die erbuiten? Volgens mijn veel te vroeg overleden collega Hugo van Krieken, groot kenner van vooral folkmuziek, is dat inderdaad het geval: zwarte muziek valt niet onder Americana en dus draaide hij geen Americana. Maar wat doe je dan met mensen als Mavis Staples, Guy Davis, Eric Bibb, Buddy Guy? Die staan wel degelijk in de Americana-hitparades. Is soul Americana? Of alleen de soul met de intelligente teksten? Soul komt van gospel, uit de kerk van zwart, arm Amerika.

Zwarte plaatsjes als Tchula, Mississippi, geboorteplaats van mijn biologische *whitetrash* vader. Arme plaatsjes vol blues, vol soul, vol traditie, vol Americana? Eddie 'Knock on wood' Floyd zei ooit, toen ie gezellig bij me in de VARA-studio zat: 'Soulmuziek is mijn muziek, omdat die muzieksoort het dichtst bij me staat'. En zo is dat. Iedereen maakt de muziek die hij kan dromen, en vaak is dat nu eenmaal Americana. Zelfs Paul

McCartney moest eraan geloven: pure Americana wat ie maakte, vinden veel Amerikanen. De cd *Let Us in Americana - The Music of Paul McCartney* staat dan ook al tijden in de Americana-hitparade.

Nee, langzamerhand krijg ik het idee dat alle pop die een beetje kwaliteit heeft en dus bijna per definitie buiten de reguliere hitparades valt, onder de grote hoed van de Americana geschaard kan worden. 'Waarom moet overal een etiketje op? Moet alles in een hokje, verpakt, klaar om te verkopen?' Phil Lee slaat de spijker weer eens op de kop. 'Maak gewoon de muziek die je leuk vindt en *don't think twice, it's all right*'. En zo maakte hij een einde aan mijn verwoede pogingen om mijn Americana-vrienden in een hokje te duwen.

Americana, dat is alles. Of nee, toch niet alles, Louis Armstrong kan dus niet. Ook kwaliteit, maar die zat al in het jazz-hokje, het jazz-rootsvakje. Hokjes, hekjes, prikkeldraad. *Don't fence me in*, de aloude Amerikaanse gedachte, waar is ie gebleven? *Liberty*, vrijheid blijheid, dat is wat ik wil. Daarom heb ik een radioprogramma gemaakt met de Americana & Roots Top 13. Daar past lekker alles in. Nou ja, bijna alles; sorry Nick en Simon...

De Nederlandse Americana & Roots Top 13 bestaat al sinds 2000 en is te beluisteren via www.americanaradio.nl. De Europese hitparade van de liefhebbers en kenners kun je vinden via www.euroamericanachart.eu. De grootste Amerikaanse Americana hitparade is die van de Americana Music Association, zie www.americanaradio.org. Verder wordt er soms aandacht besteed aan Americana-muziek op Radio 6, Radio 1 in de nacht, NostalgieNet Radio en VPRO's *3voor12*. Ook Mart Smeets, Leo Blokhuis, Jan Donkers en Chris Kijne draaien nog wel eens Americana. Zelfs Giel Beelen doet dat, alleen noemt ie het dan singer-songwritermuziek.

© Roy Wagemans

Verboden om olifanten aan parkeermeters vast te binden

Een column van Sofie Hees

Menig reiziger die het Californische San Francisco bezoekt, maakt daar een ritje met de beroemde *cabl car*. Zo ook ik, een paar jaar geleden. Terwijl we nietsvermoedend een heuvel op reden, viel het oog van één van mijn reisgenoten op een nogal vreemd bordje bij het raam. Het verbod tramreizigers om een 'felt tip marker with a tip exceeding three-eighths of one inch in width' bij zich te dragen. Een stift met een punt van meer dan 9,5 millimeter breed, dus. We moesten er een beetje om lachen. Stel dat iemand nou in het openbaar rondliep met een stift, zou de politie er dan echt achteraan gaan met een liniaal? 'Maar goed dat onze stift maar 9 millimeter is!', grapten we nog.

Maar die stift viel eigenlijk nog wel mee, ontdekte ik later. Wat licht zoekwerk op het wereldwijde web levert met gemak hele lijsten op met nog veel meer Amerikaanse regels en verboden, variërend per staat, waarbij je vaak nog maar met moeite je lach

in kunt houden. Van plan een olifant vast te binden aan een parkeermeter, bijvoorbeeld? Dan kun je in Florida een parkeerboete riskeren. In het oor fluisteren van iemand die bezig is op elanden te jagen? Illegaal in Alaska. Vals zingen? Tegen de wet van North Carolina. Autorijden terwijl je slaapt? Niet toegestaan in Tennessee. Soms lijken de verboden uit een vorig tijdperk te stammen, soms gaan ze over dingen waarvan je je afvraagt hoe iemand ooit zou kunnen bedenken om het überhaupt te doen.

Moeten we nu allemaal maar thuisblijven, omdat je het zo gek niet kunt bedenken of je overtreedt er, al dan niet per ongeluk, de wet mee? Gelukkig valt dat wel mee. Op TripAdvisor vraagt iemand zich af of ze haar hakken wel aan kan naar een bruiloft in Carmel, een plaatsje in Californië waar daar officieel een vergunning voor aangevraagd moet worden bij het gemeentehuis. Door de ongelijke bestrating bleven er maar vrouwen vallen en de gemeente had er op een gegeven moment schoon genoeg van. Anderen stellen haar gerust. Sommige bizarre regels die op internet circuleren blijken uit hun context gehaald of heel erg aangedikt. Er staan ook tal van wetten in de boeken die helemaal niet toegepast worden. Ofwel omdat ze zwaar verouderd zijn maar het simpelweg te omslachtig is om de wet te veranderen, ofwel omdat het geen doen is om te controleren of iedereen zich eraan houdt. Toch kun je bij het stadhuis van Carmel serieus een vergunning voor het dragen van hakken aanvragen, en nog gratis ook. Best een leuk souvenirje, toch?

Over Sofie Hees

Sofie reisde in 2007 een maand door Amerika en raakte zo in de ban van het land dat ze Amerikanistiek ging studeren aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Daarnaast schrijft ze columns voor universiteitsblad *Vox* en studeert ze Internationale Betrekkingen aan de Universiteit van Amsterdam.

'Vrijheid is echt het grootste voordeel van Canada'

Een interview met Evert en Jannette van Benthem

Een bijdrage van onze redactie

In 1985 en 1986 won Evert van Benthem uit Sint Jansklooster de Elfstedentocht. Hij was plotsklaps een Bekende Nederlander. De boer – praktisch de buurman van Tioga Tours – emigreerde dertien jaar geleden met vrouw en kinderen naar Canada. Op het Canadese platteland vonden ze de ruimte en vrijheid om optimaal te kunnen boeren. Wij bezochten Evert en zijn vrouw Jannette op hun farm in Alberta om ze te vragen naar het leven in Canada, de Canadezen en de verschillen tussen de Nederlandse en Canadese cultuur.

Nadat we kwispelend begroet zijn door een grote herdershond, heet Evert ons welkom op zijn boerderij. We laten onze schoenen achter op het speciale schoenenrekje in de hal ('dat is hier heel gebruikelijk'). Aan de grote keukentafel beginnen Evert en Jannette enthousiast te vertellen.

De wens om te emigreren

Evert: 'We komen allebei oorspronkelijk uit de Noordoostpolder. Op een gegeven moment kochten we een boerderij in de Leeuwte in Sint Jansklooster en gingen we veertig, vijftig koeien melken. Toen kwam het melkquotum en de superheffing en moesten we terug naar twintig koeien. Op dat moment wilden we eigenlijk al emigreren. We vonden dat we in Nederland weinig mogelijkheden meer hadden als jonge melkveeboer. We wisten dat de boerderij in Sint Jansklooster te klein was en we er in de toekomst niet van zouden kunnen leven. We waren aan het sparen om naar Nieuw-Zeeland te vertrekken. Ik schaatste volop en toen kwam de Elfstedentocht van 1985. En ik won 'm, toevallig. Het volgende jaar won ik weer en bleven we hangen in Sint Jansklooster. Tot 1996 heb ik geschaatst. Aangezien we niet volledig van het schaatsen konden leven, hielden we de koeien er gewoon naast. De trainingen waren altijd om vijf uur, als er geen publiek meer op de ijsbaan was. Om vijf uur was het ook melkenstijd, dus Jannette molk de koeien.'

Van Nieuw-Zeeland naar Canada

Jannette: 'Evert won de tweede Elfstedentocht en het was zo overweldigend, je hoofd staat niet meer naar emigreren. We zetten het eerst uit ons hoofd en genoten van alles. Maar dan word je ouder en begint het toch weer te kriebelen: hoe moeten we nu verder met de boerderij? Om wat extra bij te verdienen gingen we kaas maken en toeristen ontvangen. Vrienden van ons waren in de tussentijd geëmigreerd naar Ontario. Toen we bij hen zijn gaan kijken, zijn we altijd onrustig gebleven, van dat willen wij ook.'

Evert: 'We zijn vijf of zes keer in Ontario geweest en hebben zelfs een keer een boerderij gekocht, wat uiteindelijk niet doorging. We zeiden tegen elkaar: we hebben het ook zo goed in Nederland, we blijven. Een jaar later besloten we op vakantie te gaan naar Alberta. We stapten uit het vliegtuig en de oren vroren ons zowat van het hoofd af, zo koud.'

Jannette: 'Het was -22.'

Evert: 'Ik vind het nu helemaal niet meer koud, maar toen wel. Maar we waren hier en de bergen waren zo helder en toen wisten het gelijk. We gaan hier naartoe.'

Jannette: 'We waren verkocht. Daarna zijn we nog verschillende keren teruggegaan. We waren er steeds maar kort, want het is duur om iemand voor je te laten melken. Langer dan een week waren we nooit weg. In die week gingen we met een makelaar op pad. Soms was er alleen een stuk grond te koop, soms een hele boerderij die al op gang was, of land met alleen een huis erbij.'

Evert: 'De derde keer hebben we deze boerderij gekocht, vooral omdat er goede grond bij zat.'

Jannette: 'We hadden er ook een goed gevoel bij. Het erf, de bomen, je kunt de bergen zien. Het was natuurlijk niet zo mooi als het nu is, maar we hebben er een mooi plekje van gemaakt.'

Evert: 'We hebben zowat alle gebouwen platgedrukt en in een gat gestopt. Grond erover en opnieuw gaan bouwen. Dat kan hier heel gemakkelijk, het is je eigen stuk grond en je mag ermee doen wat je wilt. Van verschillende boeren hebben we nieuwe koeien gekocht. Daar begin je mee. We kwamen in maart en zijn in april begonnen met alles plaatsruiven en ik denk dat ze eind april ook al startten met bouwen. 1 augustus begonnen we met melken.'

Een nieuw begin

Evert: 'We vertrokken met drie zonen en onze hond. Op de zeecontainers met de trekker en de meubels moesten we een maand wachten. We hebben dus een maand lang in een kaal huis gezeten. Dat zijn toch wel de momenten. Het is een hele stap natuurlijk, de emigratie. Je verlaat al het bekende en komt in het onbekende. En dan zit je ook nog een maand lang zonder je eigen spullen. Een spannende tijd.'

Jannette: 'We hadden in Nederland een heel modern, licht huis met uitzicht over de Beulakerwijde. Hier was het donker en echt nog *seventies*, met oranje vloerbedekking. Heel donkerbruin aanrecht, oranje bloemetjestegeltjes. Overal lag vloerbedekking, zelfs op de badkamer en het wc-deksel. Dat vond ik wel erg.'

Evert: 'De Canadezen van wie we de boerderij kochten waren heel behulpzaam. Die haalden ons van het vliegveld, die deden alles voor ons. We gingen al heel snel bouwen, dat waren ook Canadezen allemaal. Je had snel contact en eigenlijk rolden we er heel snel in. Spruce View is een *community* en we gingen hier naar de kerk, we hoorden er al gauw bij. De eerste dag dat de jongens naar school moesten met de schoolbus was wel even anders. Dat ze in één keer Engels moesten spreken. Dat was wel snel, al binnen veertien dagen.'

Boeren in Canada

Evert: 'Het boerenleven in Canada is heel goed vergelijkbaar met dat in Nederland. Het zijn familiebedrijven, er is een quomsysteem. We verbouwen ook ons eigen graan, het krachtvoer.'

Jannette: 'Onze percelen zijn veel groter, maar dat moet ook. Je hebt meer land nodig, want wij hebben een korter groeiseizoen. Na de zomer volgt meteen de lange winter en omgekeerd: er is hier niet echt een herfst of lente. We hebben in de zomer niet vaak temperaturen boven de dertig graden. Heel vaak rond de 25 graden en veel zon.'

Evert: 'De winters zijn koud. Min dertig komt vaak voor, maar temperaturen van min veertig kunnen ook heel gemakkelijk. Dat hebben we wel eens gehad en dan blijven de kalveren gewoon buiten. Die hebben daar geen last van. Pasgeboren kalfjes krijgen wel een jasje aan, dan komen net het koppie en de poten eruit.'

Jannette: 'Er is 's winters wel veel zonneschijn en een strakblauwe lucht. Het is koud en er ligt veel sneeuw buiten, maar dat vind ik veel fijner dan die donkere dagen in Nederland. Dat grauwe, dat vind ik zo deprimerend.'

Canada versus Nederland

Jannette: 'Vrijheid is echt het grootste voordeel van Canada. Dat houdt niet alleen in dat er ruimte is, maar vooral dat je vrij bent in wat je doet. En hoe je je kleedt, of in je gedrag. In Nederland wordt er veel meer op je gelet. En dat is ook te begrijpen, mensen wonen veel dichtter op elkaar. Mensen bekritisieren elkaar veel meer. In Nederland moet je ook je gras gemaaid hebben omdat je buurman dat vindt.'

Evert: 'Nederlanders zijn verschrikkelijk harde werkers. De Nederlandse bedrijven in Canada pak je er heel snel uit. Daar is alles schoon en netjes. Je verandert niet, je blijft Nederlander in Canada. Je hebt natuurlijk ook nette Canadezen, maar over het algemeen zijn Canadezen een stuk gemakkelijker.'

Jannette: 'Afspraken maken gaat hier ook wat gemakkelijker dan in Nederland. Je moet vaak wel wat langer wachten: ze nemen het niet zo nauw met de tijd. En iedereen noemt je bij je voornaam. We zijn nooit meneer en mevrouw. Al gaan we naar de notaris of de dokter, ze gebruiken altijd je voornaam, ook al ben je in de tachtig.'

Evert: 'En daar zijn ze heel sterk in hier hoor. Ook als je nog maar één keer bij het postkantoor bent geweest en je je naam hebt genoemd, dan is het de volgende keer al: hey Evert. Dat is onvoorstelbaar. Heel persoonlijk, heel warm ook. Mensen zijn vriendelijker en behulpzaam. Een dokter zou je er hier niet uit kunnen pikken. Die is net zo gekleed als iedereen. En als je naar een notariskantoor gaat, dan is dat een heel simpel kantoor-tje. Z'n gym schoenen liggen gewoon op de stoel. Het is anders hier, ja. De vrijheid waar we het net over hadden geldt trouwens ook voor het boeren. Vrijheid heeft ook wel met ruimte te maken. Mensen zitten niet op elkaar. En de natuur is gigantisch. Bij ons door het land loopt gewoon een kreek, in Nederland zou dat een beschermd iets zijn. Hier is het gewoon van onszelf en

daar kun je mee doen wat je wilt. Er zit nu een beverdam in. Het wordt hoger en hoger en wordt gewoon een compleet meer.'

Jannette: 'Je kunt er schaatsen in de winter.'

Evert: 'We hebben altijd geschaatst op ons land. Wij hebben ook een tijdje een toertocht van tweehonderd kilometer georganiseerd op Sylvan Lake, hier vlakbij. Er doen nu eigenlijk alleen maar Nederlanders uit Canada aan mee, van de Canadezen een enkeling. Toen wij ermee begonnen was het heel groot en kwamen er profs uit Nederland over.'

Jannette: 'Een ander verschil tussen Nederland en Canada is dat je in Nederland altijd zegt: het is zoveel kilometer van de ene plek naar de andere plek. Hier zeg je: het is een kwartiertje, of een half uurtje. Naar Calgary? Dat is een uur en kwartier. Let maar op. Dat kunnen ze hier ook doen, in Nederland kan dat niet, want je moet op een openstaande brug wachten, of er staan stoplichten. Je kunt niet echt zeggen hoe lang je onderweg bent. Hier zegt nooit iemand: het is zoveel kilometer – kilometer zeggen ze al helemaal niet, het is miles – naar Banff. Het is een half uur naar Red Deer, vijf minuten naar Spruce View. Zo lang doe je er ook echt over. In kilometers hebben we geen idee hoe ver het is. Heel veel mensen weten ook niet hoe lang ze zijn in centimeters, alleen maar in foot. Alles is hier in mijlen, inches en foot. Dat komt omdat enkele decennia geleden nog gewoon de Amerikaanse maten werden gebruikt.'

Toen kwam de Elfstedentocht van 1985. En ik won 'm, toevallig.

Rednecks in Alberta en laid-back in British Columbia

Jannette: 'We trekken er te weinig op uit, omdat we zo'n druk bedrijf hebben. We werken thuis heel hard en als we eropuit trekken, gaan we weer voor actie: hiken of mountainbiken in de bergen.'

Evert: 'We zoeken natuurlijk altijd de moeilijkste hikes op. Dan gaan we twee dagen op vakantie en daarna hebben we nog een week spierpijn. We gaan het liefst naar de Rocky Mountains, naar Banff, Jasper of Canmore. Ook Vancouver Island is mooi, daar zijn we vorig jaar geweest. En we rijden veel door British Columbia, dat is wat anders dan de mountains.'

Jannette: 'In Alberta heb je natuurlijk de Rocky Mountains, dan de *foothills* en dan de grote vlakten. British Columbia is vallei na vallei na vallei. Ik zou daar niet kunnen wonen. Ik vind het heel mooi, maar het benauwt me als ik tussen de bergen woon. Dat heeft met mijn achtergrond te maken: als je in de Noord-oostpolder opgroeit, ben je gewend aan uitgestrekte vlakten. De bergen zijn mooi voor een paar dagen, maar daarna moet ik weer ver van me af kunnen kijken. Er is ook wel een beetje een cultuurverschil tussen de twee provincies. Alberta is meer het land van de cowboys en, zoals ze hier zeggen, een beetje van de *rednecks*. Niet dat we allemaal *rednecks* zijn, maar die wonen hier natuurlijk wel. In British Columbia zijn de mensen iets meer *laid-back* en erg vriendelijk.'

Evert: 'Wij vinden Alberta ook al *laid-back*, ten opzichte van Nederland.'

Cowboy spirit

Evert: 'Als je hier over de weg rijdt, kom je ze tegen hoor, de echte cowboys. Met cowboyhoed op, vee erachter en die truc-kies.'

Jannette: 'Toen we hier net kwamen wonen waren we een keer met de jongens onderweg en toen zeiden we: nu gaan we eens tellen hoeveel pick-uptrucks en hoeveel gewone personenauto's we zien op de weg. We kwamen uit op zeventig procent pick-uptrucks en dertig procent personenauto's. Dat is nu niet meer zo. In dertien jaar is er veel veranderd.'

Evert: 'Wij hebben vrienden die hotels bouwen. Altijd met een cowboyhoed op en altijd met een Wrangler-broek aan. Ze zullen nooit een andere spijkerbroek aandoen. Vooral de aanemer is echt een cowboy. Hij kan zo in een tekenfilm pie, altijd cowboylaarzen aan. Die grote ranches zijn er ook nog hoor. Vooral in de foothills, grote gebieden waar vee graast.'

Kamperen op z'n Canadees

Jannette: 'Weten jullie wat *smokies* zijn? Dat is echt Canadees. Als je op pad bent met de camper moet je een vuurtje maken. Elke camping heeft een picknicktafel en een *firepit*.'

Evert: 'Maar het is beter om zelf stoeltjes mee te nemen, dan kun je echt lekker rond het vuur zitten.'

Jannette: 'Je hebt van die lange pennen en daar stop je dan een smokey op. Dat is een worstje, vaak met kaas erin. Je houdt 'm boven het vuurtje tot ie lekker bruin is. Daarna doe je 'm tussen een broodje met ketchup. Wij doen er natuurlijk mayonaise op. Dat is dan je maaltijd. Je ziet vaak toeristen al heel vroeg hun campertje ingaan, zonder een vuurtje te maken. Dat is echt jammer, want dat hoort er gewoon bij. Het rond een vuurtje zitten komt uit de oude cowboycultuur. Hier is verder weinig oude cultuur, want alles wat cultuur is, is meegenomen uit Europa.'

Evert: 'Ik maak altijd het grootste vuur van de hele camping.'

Jannette: 'Een andere tip is dat mensen ook eens een keer twee nachten op de camping moeten blijven en niet direct doorrijden. Je kunt wel van Banff naar Jasper racen en die *sight seeings* doen, maar er is veel meer. Vooral in Banff, daar is zo veel.'

Evert: 'Wij weten ook heel veel dingen van Canadezen. Niet echt de toeristische dingen. Toeristen zien alles wat langs de weg tussen Jasper en Banff ligt [de Icefields Parkway, red.], maar toen we met onze Canadese vrienden er naartoe zijn gegaan, hebben we veel meer kunnen ontdekken.'

Jannette: 'Als je hier woont, dan ga je drie dagen naar Banff en hoef je niet direct door te racen.'

Evert: 'Hier heb je ook geen bouwvakvakanties, alleen maar *long weekends*. Eén keer in de maand hebben ze de maandag vrij. Langs deze weg, waar we aan wonen, gaan ze naar de foothills. Het enige wat Canadezen dan doen is op die quads en dat soort spul crossen. Je wilt niet weten: op vrijdag rijdt hier camper na camper na camper over de weg, allemaal met zo'n quad en van die buggy's. Niks anders dan door de bossen crossen. En als de campers terug komen, zitten ze helemaal onder de blubber. Dat is wat de Canadezen uit deze buurt doen. Er zijn natuurlijk ook wel hikers enzo, maar dat zijn meer de uitzonderingen.'

Jannette: 'Echt bijna iedere Canadees heeft een eigen camper.'

Insider tips

Jannette: 'Drumheller is een leuke tip. Niet alleen door het Royal Tyrrell Museum dat zo mooi is, maar ook door de omgeving met de *badlands* [kale landschappen waar erosie veel ravijn-

nen en rotspilaren gevormd heeft, red.]. Ik vind het heel apart dat je het ene moment over de prairies rijdt en dat het dan opeens is of je in de kale woestijn bent.'

Evert: 'Iedereen gaat vooral voor de foothills en de mountains.'

Jannette: 'Onze favoriet is als je van Calgary naar het zuiden rijdt over de 22. Dat is het gebied waar die grote ranches nog zijn. Dat is zo mooi. Echt een cowboygebied, het oude westen. En dan kom je door die kleine plaatsjes, zoals Longview en Black Diamond. Als je daar in een café gaat zitten zie je allemaal cowboys binnenkomen.'

Evert: 'Een erg mooie wandeling in de omgeving is die in de Johnston Canyon. Het is niet te lang en iedereen kan 'm wandelen.'

Jannette: 'Mensen moeten ook Canmore niet overslaan. Canmore heeft een hele leuke winkelstraat met mooie winkeltjes. 'The Wood' is onze favoriete restaurantje. Daar kun je heel mooi op een terrasje zitten, met allemaal bergen om je heen.'

Evert: 'Een andere leuke tip is het winkelcentrum in Edmonton, dat tot voor kort het grootste overdekte winkelcentrum ter wereld was. Ten noorden van Calgary heb je ook een leuk winkelcentrum: Crossiron Mills. Je hebt daar zo'n *outdoorwinkel*, Bass Pro Shops, daar weet je echt niet wat je ziet. Boven de deur hangt een bordje met: Welcome Fishermen, Hunters and Other Liars. Er zijn allemaal vishengels, jachtgeweren, boten en opgezette dieren.'

Schaatsen en fietsen

Evert: 'Wij missen natuurlijk wel het schaatsen in de winter. In Nederland ga je dan helemaal tussen het riet door en wil je als eerste op het ijs staan. Dat is hier niet.'

Jannette: 'Dat is het enige moment dat we echt naar Nederland willen. Ook zoals in 2012, toen de Elfstedentocht bijna doorging. Dan krijg je van iedereen telefoontjes van: die tocht is al gereden en die. Dan gaat het kriebelen.'

Evert: 'We hadden zelfs de tickets al. Maar het probleem met de Elfstedentocht is dat ze de ene dag beslissen en dat het de volgende dag meteen begint. Wat ik verder mis is het fietsen. Even een stukje gezellig fietsen, dat kan hier niet. De afstanden zijn te groot. Het is gewoon heen en terug, niet even een rondje. En het is ook bijna allemaal gravel.'

Jannette: 'We gaan ook lang niet elk jaar terug naar Nederland. Veel familie komt hierheen. We hebben hierachter een huisje, dus dat is ideaal. Plek genoeg. Als we in Nederland zijn, valt het altijd meteen op hoe smal de wegen zijn. En alle auto's zijn zo schoon en klein.'

We hadden nog wel langer kunnen doorkletsen, maar helaas: het is vijf uur geweest. 'De koeien moeten gemolken worden'. Ook in het vrije, laid-back Canada gaat het werk gewoon door.

De geheimen van de Mojave-woestijn

Een bijdrage van Elize de Mul

Wie de landkaart van de VS bestudeert, valt op dat een groot deel van de Amerikaanse staten Californië, Nevada, Arizona en Utah uit een grote leegte bestaat. Dit uitgestrekte niets is in werkelijkheid de 65.000 vierkante kilometer grote Mojave-woestijn. Een woestijn roept beelden op van uitgestrekte gele zandvlaktes, maar de Mojave wordt juist gekarakteriseerd door hoge bergen en diepe dalen. Nog kenmerkender zijn de zogenaamde Joshua trees. Deze bomen komen alleen in het Mojave-gebied voor en geven daarmee de natuurlijke grenzen van de woestijn aan.

Het onherbergzame woestijngebied kent vele dierlijke bewoners, maar lijkt weinig mensvriendelijk. Toch woonden de afgelopen tweeduizend jaar verschillende inheemse stammen in het gebied, onder wie de Mojave, aan wie de woestijn zijn naam dankt. Deze indianen overleefden door hun grote kennis van de omgeving en handel met andere stammen. Volgens Mojave-legendes konden getrainde renners de afstand naar handelspartners aan de westkust in enkele dagen afleggen, trekkend langs de Mojave-rivier en waterbronnen. Voor minder geoefende mensen biedt de auto tegenwoordig uitkomst.

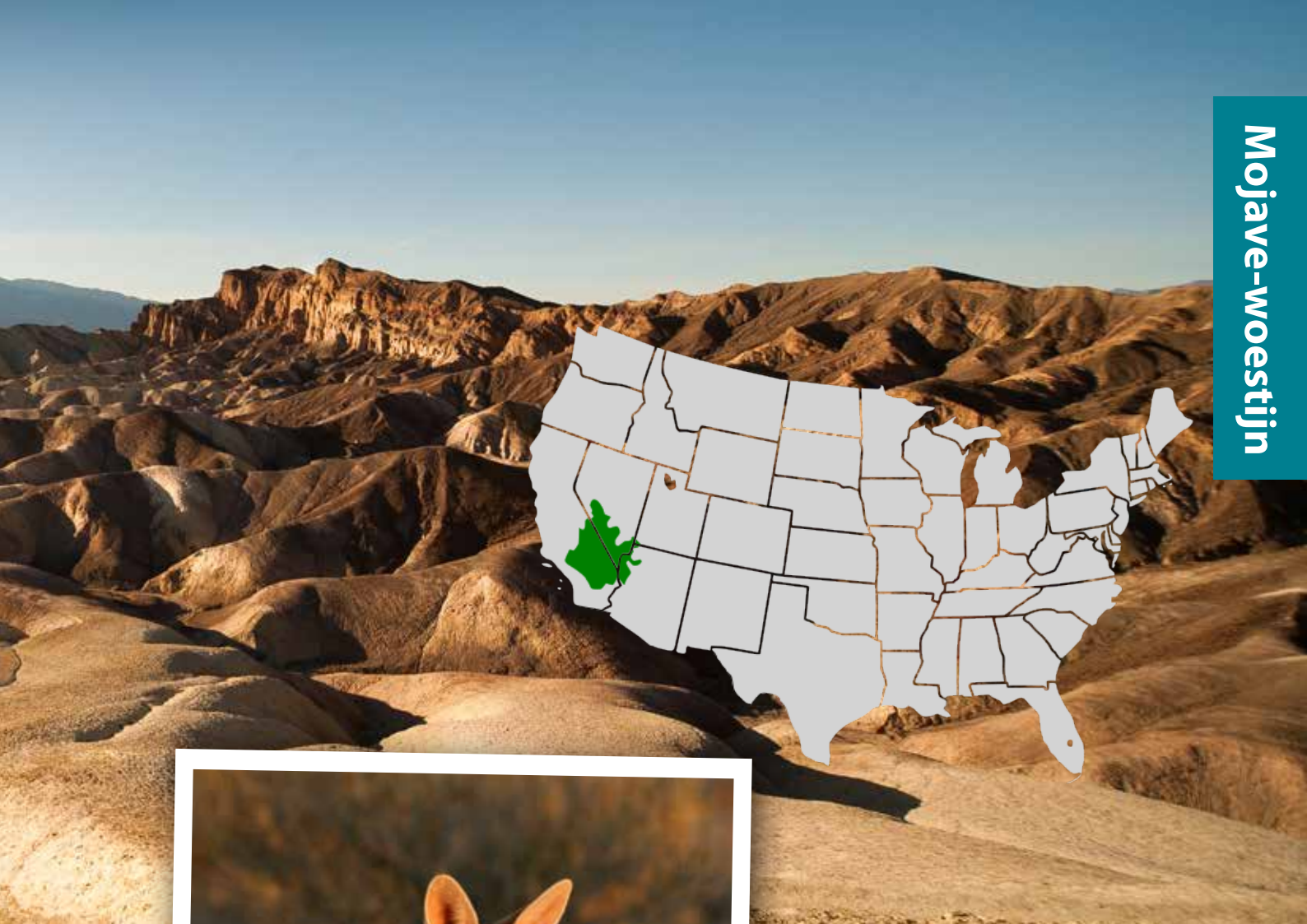
The Mother Road

Aan het einde van de jaren 1920 begon men met de aanleg van de befaamde Route 66 om de bestaande rommelige infrastructuur te verbeteren. De 'Mother Road' was bijna vierduizend kilometer lang en liep van Chicago naar Los Angeles. Het laatste deel van de route doorkruiste de Mojave-woestijn. In de jaren dertig bereisden honderdduizenden mensen deze weg, op de

vlucht voor hevige stofstormen in het midden van het land, die de heersende economische crisis alleen maar verergerden. Ze hoopten op een nieuw begin in de vruchtbare staat Californië. John Steinbeck beschreef deze trek in zijn roman *The Grapes of Wrath* uit 1939 als volgt: 'The Mojave is a big desert and a frightening one. It's as though nature tested a man for endurance and constancy to prove whether he was good enough to get to California.' ('De Mojave is een grote en angstaanjagende woestijn. Het is alsof de natuur de mens testte op uithoudings- en doorzettingsvermogen om te zien of hij goed genoeg was om Californië te bereiken.') Als gevolg van de grote migratie schoten langs de Mojave-route winkels en dorpjes als paddenstoelen uit de grond.

Natuurschoon in de woestijn

Zandduinen, bergen, vulkanische elementen en kloven; de Mojave heeft een kleurrijk landschap. Het is dan ook niet verwonderlijk dat verschillende delen van de woestijn tot nationaal park zijn benoemd.

Woestijnvosje

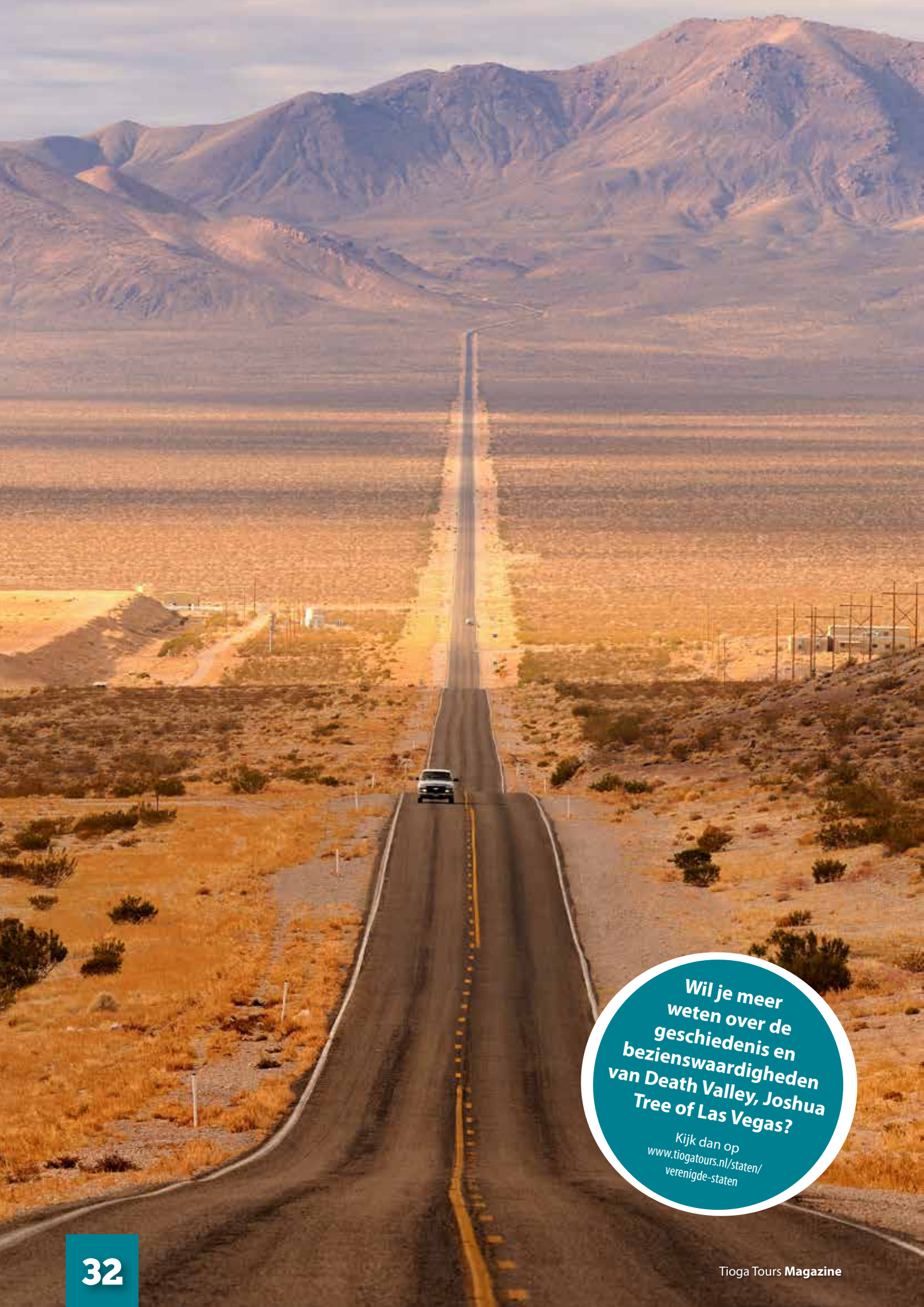
Death Valley, Californië

'Heetst, droogst, en laagst'. Zo beschrijft de National Park Service Death Valley National Park. 'Heetst' betekent dat gedurende de zomer in Death Valley gemakkelijk temperaturen van vijftig graden bereikt worden. Met slechts een fractie van de neerslag die in een normale woestijn valt, is 'droogst' ook te verklaren. 'Laagst' ten slotte, slaat terug op Badwater, het laagste punt van het westelijk halfrond, gelegen op 86 meter onder zeeniveau.

Ondanks de wat lugubere naam is Death Valley een prachtig en divers park. De extreme hoogteverschillen zorgen voor veel afwisselende landschappen. Besneeuwde bergtoppen omringen een droog woestijnlandschap en je vindt er verrassende canyons, valleien met wilde bloemen (in de lente) en een uitgestrekte zoutvlakte. Er groeien meer dan duizend soorten planten, waarvan tientallen nergens anders ter wereld te vinden zijn. Death Valley vormt onder andere het leefgebied van poema's, coyotes en woestijnvosjes. >>

Route 66 is in menig lied, film en televisieshow ver-
 eeuwigd als nostalgisch symbool voor een periode van
 groeiende welvaart en mobiliteit. Hoewel de weg sinds
 1985 niet meer officieel in gebruik is, worden delen van
 de historische Route 66 nog steeds door liefhebbers
 bereden.

**Wil je meer
weten over de
geschiedenis en
bezienswaardigheden
van Death Valley, Joshua
Tree of Las Vegas?**

Kijk dan op
[www.tiogatours.nl/staten/
verenigde-staten](http://www.tiogatours.nl/staten/verenigde-staten)

Ghost towns

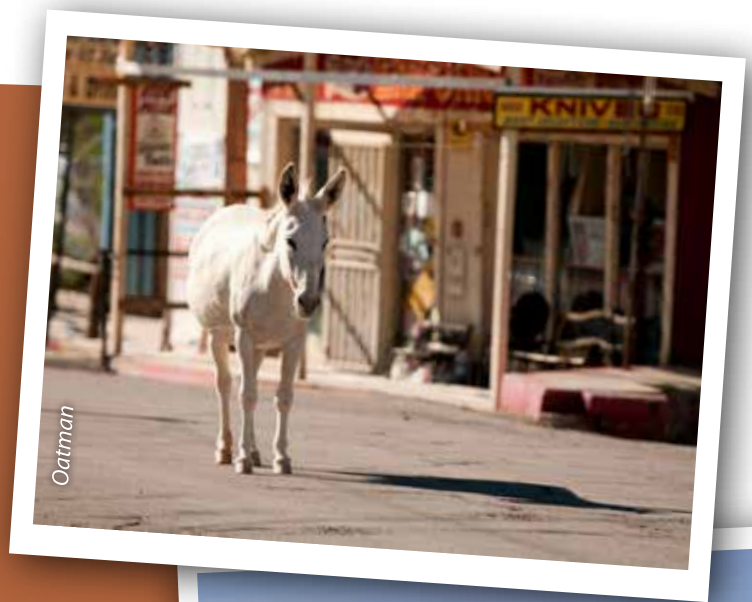
Op verschillende plekken in de woestijn zijn verlaten stadjes te bezichtigen die zo uit een westernfilm lijken te komen. Vergane houten huizen met afbladderende verf, stoffige benzinstations en straten waar *tumbleweed* doorheen rolt zijn geen uitzondering. Oatman en Calico zijn twee bekende spookdorpen uit de achttiende- en negentiende-eeuwse *gold rush*.

Oatman, Arizona

Toen er in het begin van de twintigste eeuw goud werd aangetroffen in de Black Mountains, ontstond er een nederzetting die al snel uitgroeide tot een volwaardig dorp: Oatman. Na een periode van intensief delven was in de jaren veertig het meeste goud gevonden en trokken de gelukzoekers verder. Oatman bleef verlaten achter. Door hernieuwde interesse in de Route 66 bloeide het spookdorp weer op. De Ghost Riders Gunfighters voeren vrijwel dagelijks een *shootout*-show op in de buurt van het Old Oatman Hotel. Ook de ezels die door de straten zwerven trekken veel bekijks.

Calico, Californië

Eind negentiende eeuw was Calico het rijkste mijngebied van Californië. Er waren maar liefst vijfhonderd zilver- en boraxmijnen, die tussen 1881 en 1907 een fortuin opleverden. Toen de prijs van zilver in de jaren 1890 kelderde en even later de borax op was, stroomde het mijnbouw leeg. In het uitgestorven Calico is ondertussen sprake van de nodige 'Disneyficatie'. Zo kun je in Maggy's Mine ervaren onder welke omstandigheden de toenmalige mijnwerkers werkten en een ritje maken in een oude mijntrein. Je vindt er ook de Mystery Shack (een houten complex waar flink gespeeld wordt met zwaartekracht) en het Lucy Lane Museum, het gemeubileerde huis van voormalig inwonster Lucy Lane. Het verhaal gaat dat het er spookt.

Oatman

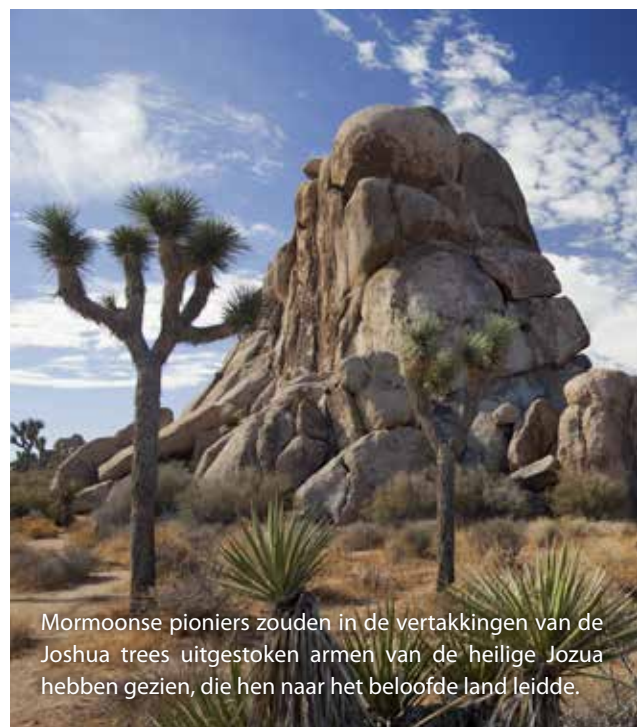
Calico

Joshua Tree, Californië

Hoewel de karakteristieke Joshua trees in de hele woestijn te vinden zijn, is een bezoek aan het Joshua Tree National Park in het zuidoosten van Californië zeker de moeite waard. Je vindt de bijzondere bomen voornamelijk in het westelijke, hoger gelegen gedeelte van het park. Naast Joshua trees zijn er veel gele zandvlaktes en bijzondere rotsformaties te zien. Voor een echte woestijnervaring kun je 's nachts in het park kamperen. Tussen de grote rotsen, onder een indrukwekkende sterrenhemel en met huilende coyotes op de achtergrond waan je je in een ander universum.

Alleen op de wereld?

De ellenlange wegen door niemandsland zijn ideaal voor een alleen-op-de-wereldgevoel. Laat je echter niet bedriegen: de Mojave-woestijn telt verschillende grote steden. Het meest beroemd is de stad die opeens uit het niets opdoemt: Las Vegas. In deze grootste entertainmentstad ter wereld wordt volop gegokt, gefeest en er vinden de meest spectaculaire shows plaats. 'Sin City' geldt dan ook als een van de belangrijkste redenen voor mensen om de Mojave te betreden.

Mormoonse pioniers zouden in de vertakkingen van de Joshua trees uitgestoken armen van de heilige Jozua hebben gezien, die hen naar het beloofde land leidde.

AMERIKA'S BESTE IDEE

Een bijdrage van Frans Verhagen

Het lijkt zo normaal als je door Amerika reist: de tientallen nationale parken, monumenten en andere beschermde natuurgebieden. Maar zo vanzelfsprekend was het niet toen het idee voor het eerst werd geopperd. Waarom zou je wildernisgebieden niet gewoon ontwikkelen? De geschiedenis van een revolutionair idee dat de Amerikaanse natuur voorgoed veranderde, of beter gezegd, in stand hield.

Over de auteur

Frans Verhagen is Amerika-specialist. Hij schreef tien boeken over de Verenigde Staten, het meest recent een biografie van Abraham Lincoln. Hij was correspondent in Washington, runde gedurende tien jaar het kwartaalblad *Amerika* en was tot begin 2013 hoofdredacteur van *Amerika.nl*, de grootste Amerika-website van Nederland. Zijn *Geschiedenis van de Verenigde Staten* verschijnt in 2014.

Glacier National Park, Montana

Wie het eerst op dit idee kwam, blijft onduidelijk. Wel weten we dat de verhalen en lezingen van reizigers die in het westen hadden rondgetrokken, aan de oostkust veel indruk maakten. Ze vertelden dat ze rond de bovenloop van de Yellowstone-rivier geisers hadden gezien, borrelende hete bronnen, plateaus met mineraalafzettingen, watervallen en enorme meren. Dat moest toch eigenlijk behouden blijven, vonden ze. Daar zou je economische exploitatie moeten beperken of verbieden.

Het laat zich raden dat anderen minder enthousiast waren, maar de verhalen waren wel aanleiding voor de Amerikaanse geografische dienst om een uitgebreide expeditie op te zetten met biologen, geografen en – heel belangrijk – een fotograaf. Ze kwamen met zoveel materiaal terug dat zelfs sceptici in Washington overtuigd raakten. Al in 1872 tekende president Uly-

ses S. Grant de wet waarbij het gebied van Yellowstone opzij werd gezet als 'pleasuring ground for the benefit and enjoyment of the people'. Het eerste nationale park was een feit.

Het was een van de beste ideeën die Amerika ooit gehad heeft: om die prachtige natuur af te bakenen, te beschermen en open te stellen voor alle burgers, arm of rijk. Vanuit het perspectief van vandaag, met het systeem van nationale parken als een haast vanzelfsprekend onderdeel van het Amerikaanse landschap, kunnen we ons moeilijk voorstellen hoe revolutionair en visionair dit idee was in de tweede helft van de negentiende eeuw.

Geiser te huur

Niet dat het idee meteen een succes was. In de eerste twintig jaar waren er in Yellowstone geen hotels en nauwelijks (goede)

Staat

Arizona

Oppervlakte

4.900
km²Bezoekers
per jaar4,4
miljoen

Grand Canyon National Park

Het uitgeslepen ravijn van de Colorado-rivier behoort tot de bekendste natuurwonderen ter wereld. De Grand Canyon is erg waardevol in geologisch opzicht: de blootgelegde gesteentelagen in de anderhalve kilometer diepe kloof vertellen veel over de vroegste geschiedenis van het Noord-Amerikaanse continent. Het meest opmerkelijke is misschien nog wel de continue verandering. Elke verschoven wolk, elke nieuwe schaduw en elke andere lichtinval zorgt voor een compleet ander beeld van de canyon.

wegen. Strophen was aan de orde van de dag (in 1875 werden 4.000 edelherten doodgeschoten voor hun huiden) en het idee van nationale parken werd al als een halve mislukking beschouwd. Er was een burger-opzichter, maar die had geen bevoegdheden en geen geld. Toen na 1880 schandalen opdoken over het verhuren van thermische bronnen en de geiser Old Faithful, leek het erop dat de wet zou worden teruggedraaid en het privé-initiatief toch aan het langste eind zou trekken. Alleen het verzet van een paar machtige vrienden van het park in het Congres kon dit voorkomen.

De oplossing was om de administratie van het park over te dragen aan het leger en er werd een amendement aangenomen waarbij soldaten de opdracht kregen het land te beschermen en stropers te vervolgen. De regering van president Grover Cleveland, die in 1885 aantrad, maakte er werk van en

toen in 1886 de militairen Yellowstone gingen runnen, begon het ergens op te lijken. Niet dat het leger de meest efficiënte of effectieve eenheid was om de parken te runnen, maar de militairen brachten in elk geval orde en rust. Ze bouwden wegen en hotels, zodat Yellowstone zijn geschiedenis als populaire toeristenbestemming kon beginnen. Dit schiep de ruimte om ook andere natuurgebieden tot nationaal park te verheffen, al was er nog geen systeem dat daar enige structuur of logica aan gaf.

In 1890 waren de meest bedreigde natuurgebieden in Californië tot nationaal park verheven: Sequoia, Kings Canyon en Yosemite, dat al in 1864 door president Lincoln opzij gezet was voor de staat Californië. De grootste promotor van de parken was de natuuronderzoeker, schrijver en beroepswandelaar John Muir, die artikelen en boeken schreef over de

Staat
Utah

Oppervlakte
593
km²

Bezoekers
per jaar
3,4
miljoen

Zion National Park

Terwijl je bij de Grand Canyon boven aan de rand van de kloof staat, bevind je je in Zion juist op de bodem. Tussen de honderden meters hoge zandstenen wanden liggen de groene oevers van de Virgin-rivier. Zion dankt zijn Bijbelse naam aan de mormoonse pioniers die in de rotswanden het werk van God zagen. Het loont de moeite om je wat dieper in het park te wagen, de kloof wordt hier alsmal smaller en eindigt in de Narrows, waar je door het water verder kunt waden.

Sierra Nevada. Muir en zijn vrienden bleven druk uitoefenen om verder te gaan. Ze vonden een bondgenoot in de president die in 1901 aantrad, Theodore Roosevelt. De president had zelf een ranch gehad in North Dakota en was een liefhebber van *the outdoors*. Roosevelt voegde meer dan 53 miljoen hectare toe aan de nationale bossen, startte een systeem van *wildlife refuges* en zette vijf nationale parken en achttien nationale monumenten op de kaart, waaronder de Grand Canyon. 'Laat het zoals het is', zei Teddy Roosevelt over de Grand Canyon. 'Je kunt er niets aan verbeteren. Bewaar het voor onze kinderen, voor de kinderen van je kinderen en voor allen die na je komen, als het enige grootse vergezicht dat alle Amerikanen ooit gezien moeten hebben.'

Roosevelt geldt als de man die natuurbescherming in Amerika op de kaart heeft gezet. Hij verkreeg de bevoegdheid om door middel van een presidentiële proclamatie gebieden in te stellen als nationale monumenten, waarmee een president tegenwerking van het Congres kon ontlopen. Nog in 1996 verhiel president Clinton Grand Staircase-Escalante in Utah tot National Monument. Dat zou anders nooit gelukt zijn, vanwege politieke tegenstand door de Republikeinen die de gebieden in het westen liever zouden exploiteren.

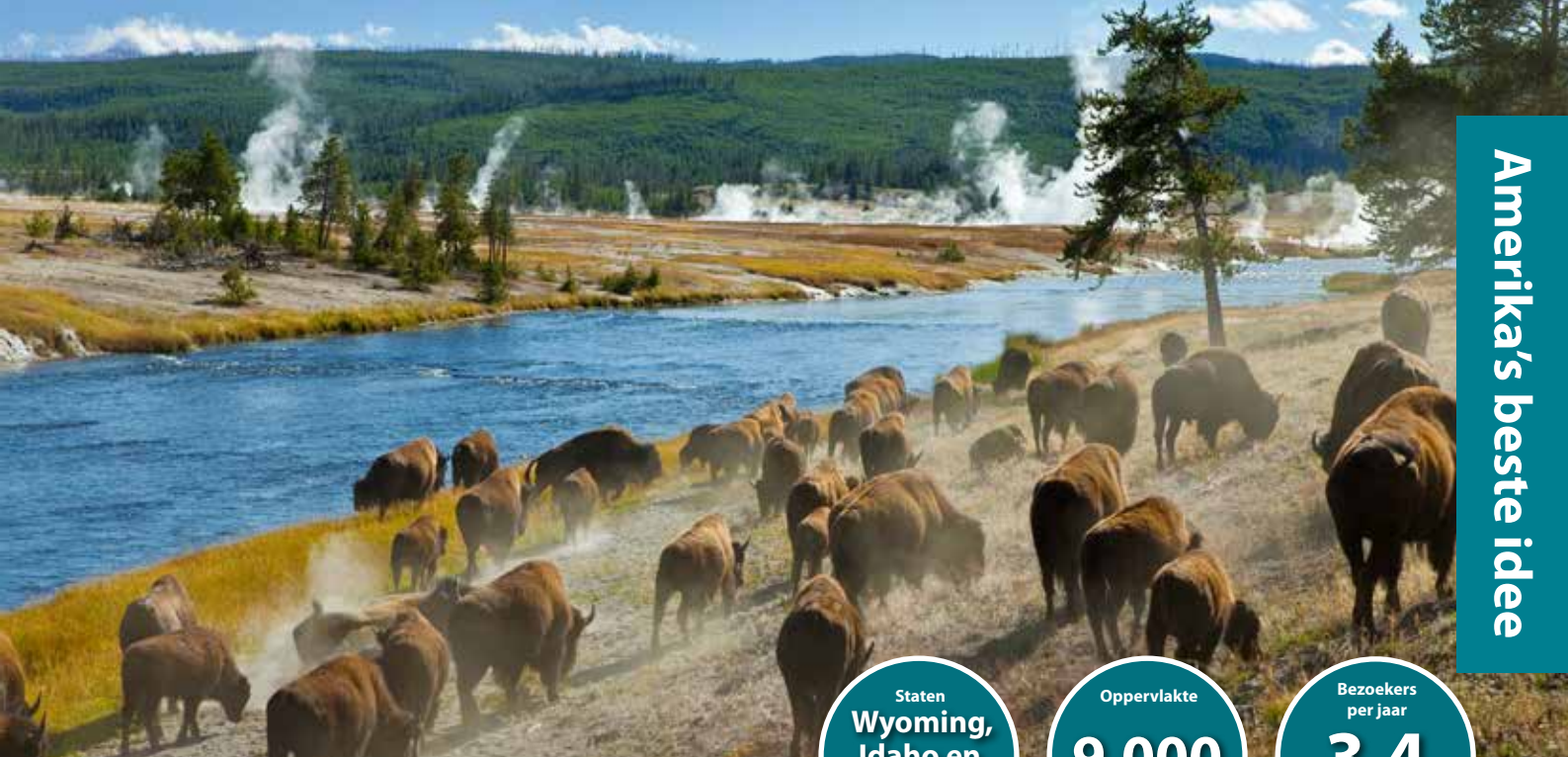
Veertien nationale parken voor 500.000 dollar

Toen het aantal parken en het aantal bezoekers toenam, bleek

Het werd een uitdaging om het land te beschermen, juist tegen hen die er veel van hielden

het beheer van de parken door militairen niet de beste manier te zijn. Vandaar dat men begon te denken over een nieuw bureau dat speciaal daarvoor zou worden opgezet. Tijdens de regering van president Wilson (1913-1921) werden alle gebieden ondergebracht bij één organisatie: de National Park Service, een onderdeel van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Om de wet erdoor te krijgen, bezochten de pleitbezorgers met mappen vol pamfletten en foto's de relevante politici.

Het systeem begon met veertien nationale parken, 21 nationale monumenten en een budget van slechts 500.000 dollar. De Eerste Wereldoorlog en een onwillig Congres hielden het nieuwe bureau aan een wel heel kort lijntje. De doelstellingen en eisen van de National Park Service waren echter ruim omschreven in de wet. Commerciële exploitatie was uit den boze

Staten
**Wyoming,
Idaho en
Montana**

Oppervlakte
**9.000
km²**

Bezoekers
per jaar
**3,4
miljoen**

Yellowstone National Park

Amerika's oudste nationale park is nog steeds een van de populairste. De warme bronnen, geisers (waaronder Old Faithful), zwaveldampen, beren en bizens zijn wereldberoemd. Het is een enorm groot park, maar toch staan er 's zomers soms files op de drukste routes. Yellowstone is goed te combineren met een bezoek aan Grand Teton National Park met daarin de indrukwekkende en steile Teton Range.

en alle beslissingen moesten gebaseerd worden op nationaal belang. De druk nam snel toe. De oprichters hadden al wel rekening gehouden met grotere mobiliteit van de Amerikanen, maar de vloed van auto's in de jaren twintig kwam toch onverwacht. Miljoenen mensen begonnen de parken en natuurgebieden te bezoeken, aangespoord door tijdschriften en kranten. Het werd een uitdaging om het land te beschermen, juist tegen hen die er veel van hielden. Tegelijkertijd probeerde de parkdienst haar positie te versterken door het aantal parken uit te breiden en ze aantrekkelijker te maken.

Achteraf gezien is het een wonder dat zoveel land gered is. Vóór 1918 was het relatief gemakkelijk om parken als Hawaii Volcanoes, Lassen Volcanic en Mount McKinley (het huidige Denali) op te richten. De strategie was steeds om zo ruim mogelijke parkgrenzen te verwerven en wetgeving op te stellen die zo beperkend mogelijk was.

Vrijwel alle verworven gebieden lagen in dunbevolkte staten in het westen, die nog maar weinig politieke macht hadden in Washington. Toen de National Park Service na verloop van tijd ook parken in het oosten wou ontwikkelen, werd het een stuk lastiger. Er waren eenvoudigweg geen grote stukken wildernis meer over. Parken moesten worden samengesteld door grond te kopen van privébezitters. De grond, die al eeuwenlang ontgonnen was, had vaak jarenlang herstel nodig van de intensieve land- en bosbouw.

Dát er parken in het oosten kwamen, was mede te dan-

ken aan de rijke industrieel John D. Rockefeller, Jr., die met een groep vrienden grond langs de kust van Maine aan de National Park Service schonk. Dit was de kern van wat later Acadia National Park werd. Ook om Great Smoky Mountains en Shenandoah National Park in het systeem te krijgen, schoot Rockefeller te hulp. De Rockefellers, liefhebbers van rauwe natuur, hielpen eveneens bij de bescherming van de Grand Teton Mountains en Jackson Hole door grote stukken grond aan te kopen en veilig te stellen.

Nieuwe (staats)parken en voorzieningen

Het was belangrijk voor de natuurbeschermers om ook buiten het systeem een mogelijkheid van bescherming te hebben. Ze slaagden erin om op staatsniveau een parksysteem tot stand te brengen. Zo hielp men de Save the Redwoods League in Californië om de nog resterende redwoods op te kopen en uiteindelijk onder te brengen in State Parks en National Monuments, zoals Humboldt Redwoods State Park en John Muir National Monument, die ieder voor zich nationale parken zouden kunnen zijn. Het was bovendien een oplossing voor gebieden die niet meer een nationaal park konden worden vanwege de economische ontwikkeling, zoals de Adirondacks in de staat New York.

In die beginjaren werd veel tijd besteed aan de aanleg van voorzieningen en infrastructuur. Sommige parkhotels werden wereldberoemd, zoals Old Faithful in Yellowstone en El Tovar in Grand Canyon.

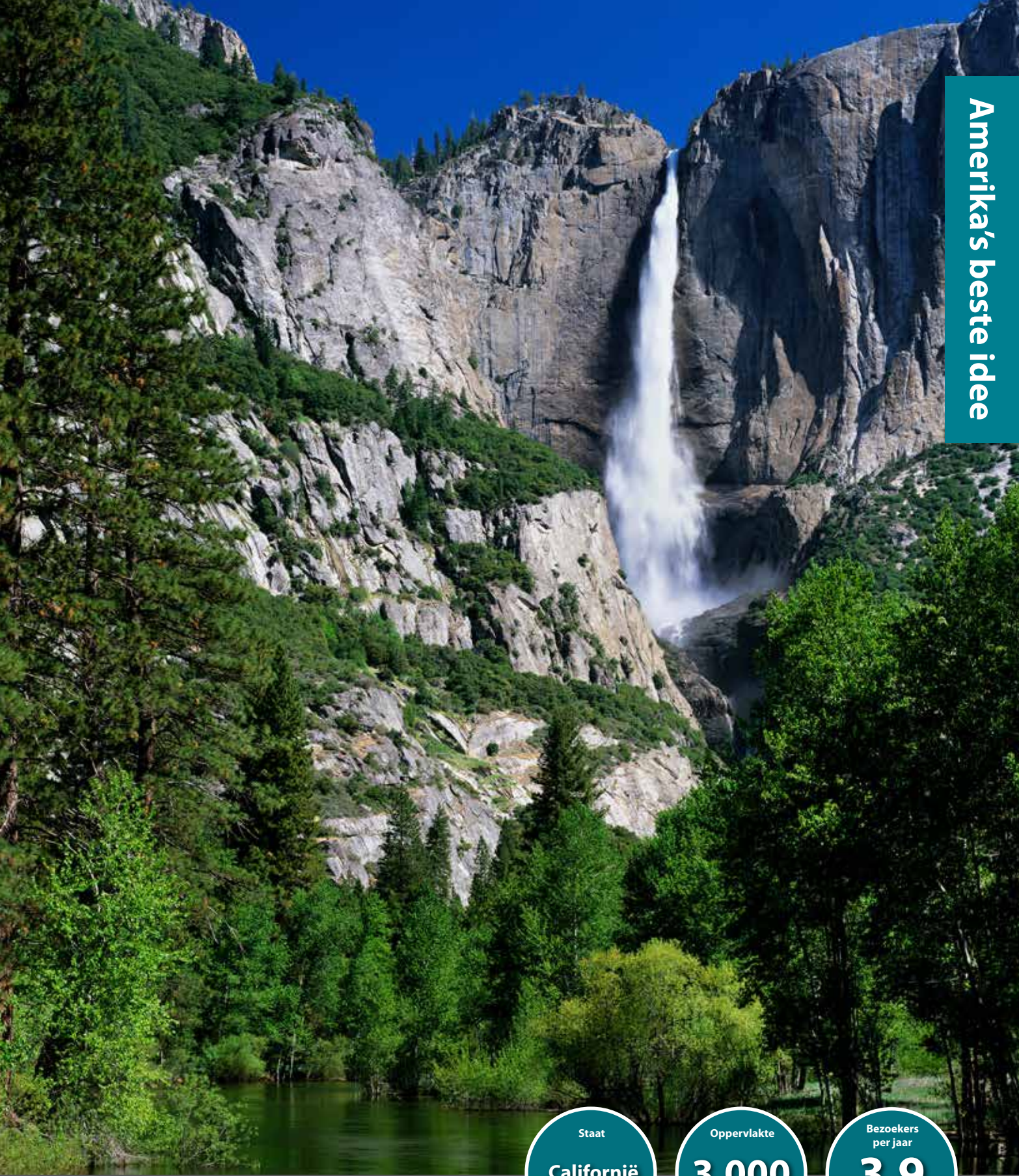
Great Smoky Mountains National Park

Staten
North
Carolina en
Tennessee

Oppervlakte
2.100
km²

Bezoekers
per jaar
9,7
miljoen

Great Smoky Mountains National Park, gelegen op de grens van North Carolina en Tennessee, is officieel het meest bezochte park van Amerika. Dat komt deels omdat je er doorheen moet om van het oosten naar het midden van het land te kunnen, maar het heeft ook een unieke sfeer met zijn laaghangende wolken tussen niet al te hoge bergen. De bossen vol hardhout zijn een van de grootste in hun soort.

Staat

Californië

Oppervlakte

3.000
km²

Bezoekers
per jaar

3,9
miljoen

Yosemite National Park

Vanwege de korte afstand van San Francisco is Yosemite, zeker in het weekend, een erg druk park. De meeste bezoekers komen naar de groene vallei – bijgenaamd 'the Incomparable Valley' – waar je omringd bent door watervallen en rotswanden, zoals El Capitan en de befaamde Half Dome. De Tioga Road, die het park van oost naar west doorkruist, geeft je een heel ander beeld. Het is een van de hoogst gelegen wegen van Amerika.

America the Beautiful Annual Pass

Bij een bezoek aan meer dan vier of vijf nationale parken loont het de moeite om bij de entree van het eerste park dat je bezoekt een jaarpas te kopen. De pas kost 80 dollar (wijzigingen voorbehouden) en geeft een jaar lang toegang tot alle nationale parken en nationale monumenten in de Verenigde Staten. De pas geldt per voertuig of (in sommige gevallen) voor maximaal vier volwassenen. Kinderen onder de 16 jaar hoeven geen entree te betalen. Meer informatie vind je op www.nps.gov.

Verder moest er een soort architectuur-huisstijl worden ontworpen om te zorgen dat gebouwen in de parken enige lijn hadden en niet uit de toon zouden vallen. In sommige parken moesten wegen aangelegd worden, zoals in Glacier, Montana, waar je alleen van oost naar west kon komen door helemaal om het park heen te rijden. De Going-to-the-Sun Road was de oplossing, maar die vergde wel dat er over vrijwel de hele lengte door keiharde rots gewerkt moest worden.

In de jaren dertig begon men te ijveren om gebieden als Isle Royale in Michigan, Voyageurs in Minnesota en de Everglades in Florida te benoemen tot nationale parken, plekken die meer om hun ecologische waarde dan spectaculaire uitzichten die status verdienden. Ook probeerde men om de rol van de indianen in de Amerikaanse cultuur te onderstrepen.

Achteraf gezien is het een wonder dat zoveel land gered is

Werklozen aan de slag

Voor de Park Service was de Grote Depressie een uitkomst. Weliswaar stond het budget onder druk, maar het aantreden van president Franklin D. Roosevelt (1933-1945) en zijn werkverschaffingsprojecten bleken goed van pas te komen. Eerst droeg Roosevelt alle parken en nationale monumenten die onder de Forest Service vielen over aan de Park Service. Verder werd het Civilian Conservation Corps (CCC), bedoeld om werkeloze jongemannen aan het werk te zetten, gebruikt om parken en projecten op te zetten die er anders nooit waren gekomen. De CCC legde wegen aan, wandelpaden, kampeerplaatsen, rioleringen,

wc's en renoveerde oude gebouwen. Ook werden met ondersteuning van Roosevelt nieuwe categorieën van beschermde gebieden opgezet, zoals National Seashores en National Recreation Areas. Dat bood nieuwe mogelijkheden, zoals het opnemen van stadsgezichten in het systeem van de National Park Service. Op die manier konden bijvoorbeeld de laatste restjes groen rondom San Francisco worden opgenomen in de Golden Gate National Recreation Area.

Bijna aan het eigen succes ten onder

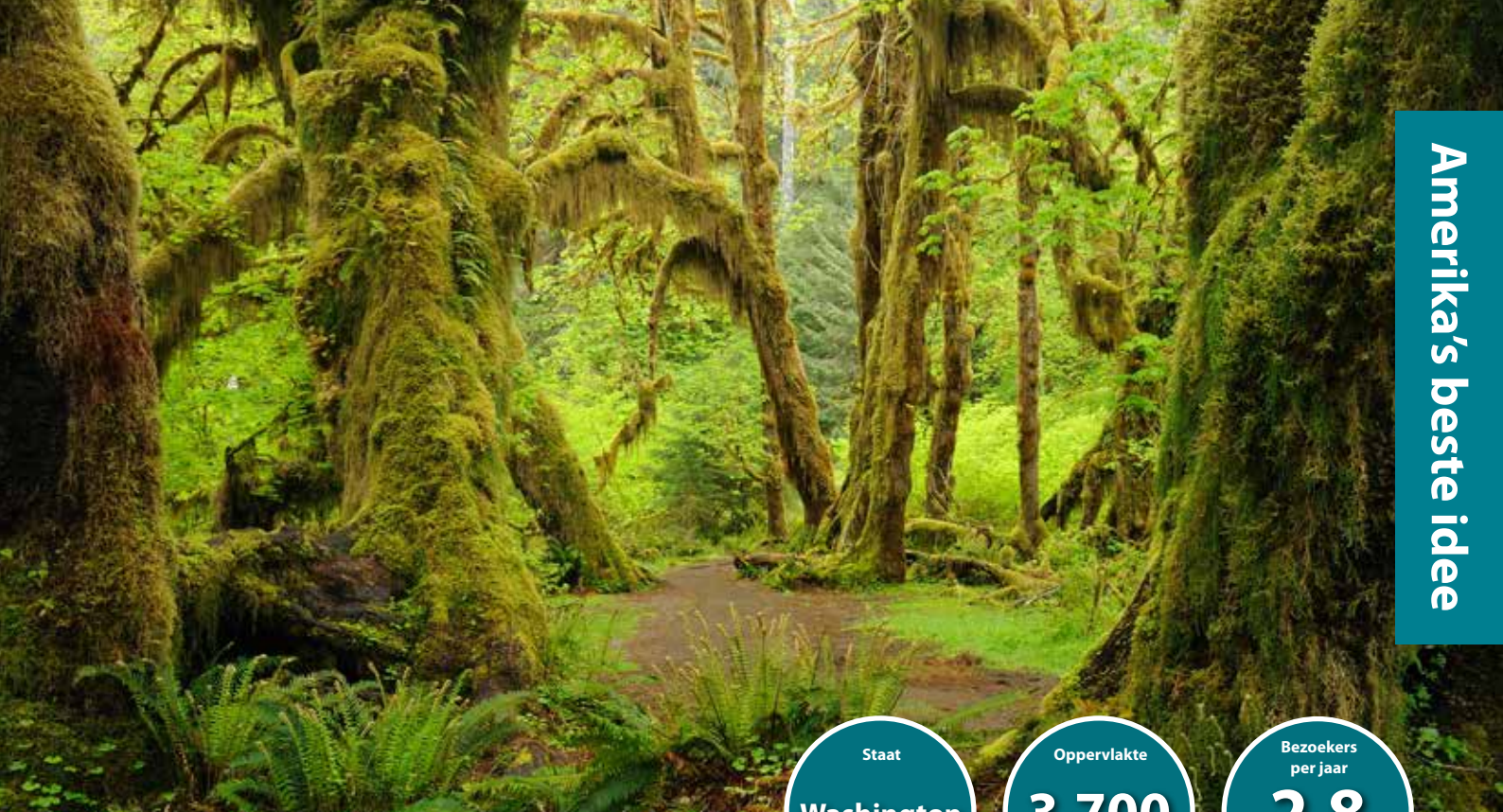
Na de Tweede Wereldoorlog kreeg het toerisme een enorme impuls. Heel Amerika ging met de auto op pad. Hoewel in de jaren dertig ongelooflijk veel voorzieningen waren aangelegd, bleken kampeerfaciliteiten en andere accommodaties ontoereikend. In de jaren vijftig werden overal geïmproviseerde campings aangelegd en noodbehuizing opgezet voor personeel. Het waren allemaal lapmiddelen. In 1955 werd een langetermijnplanning opgesteld die uitging van tachtig miljoen bezoekers in 1966, wat velen als overdreven beschouwden.

De jaren zestig, met hun sterke economische groei, maakten het mogelijk om een groot aantal beschermde gebieden op te zetten. Een onderzoek naar de kustlijnen leverde nieuwe National Seashores en Lakeshores op, zoals Cape Cod in Massachusetts, de Apostle Islands in Wisconsin en andere minder voor de hand liggende locaties.

Met de uitbreiding van de activiteiten kwamen ook problemen. Het opzetten van nieuwe parken betekende nu vrijwel altijd het uitkopen van privébezit. Soms was er stevig verzet, en altijd waren de kosten hoog. Bovendien moest de National Park Service zelf wennen aan het grote verschil in management van bijvoorbeeld een National Park en een National Recreation Area. Dat gold in nog sterkere mate voor stads- en *community*-gerichte parken. Ook belangrijke gebouwen en historische plekken kregen een speciale status, bijvoorbeeld in de vorm van een National Historic Park. Kortom: naast het systeem van nationale parken was een heel scala ontstaan van varianten daarop, allemaal behorend tot de zeggenschap van de National Park Service.

De grootste uitbreiding van het systeem kwam in december 1980. Wat heet groot? President Carter tekende, in wat mag gelden als een van de historische successen van zijn regering, de Alaska National Interest Lands Conservation Act. Hiermee werden nieuwe ongerepte gebieden in Alaska in het systeem ondergebracht, wat een verdubbeling van de totale oppervlakte betekende. Terugkijkend was dit opnieuw een visionaire daad en in die tijd stuitte het dan ook op veel verzet.

Inmiddels is de National Park Service een gevestigd instituut geworden. Niemand verzet zich meer tegen de basisgedachte dat wildernis, natuurgebieden en historische plekken bewaard moeten blijven voor volgende generaties. De 'parken' als metafoor voor de natuur van Amerika zijn en blijven een van de grote trekpleisters van het land. Ieder weekend pakken miljoenen Amerikanen hun spullen en kinderen achter in de auto om van *the outdoors* te gaan genieten. En anders wel de miljoenen toeristen die van uit de hele wereld komen genieten van Amerika's beste idee.

Olympic National Park

Staat
Washington

Oppervlakte
3.700
km²

Bezoekers
per jaar
2,8
miljoen

Dit park, ten westen van Seattle, is het enige echte regenwoud op het westelijk halfrond. Door de onophoudelijke aanvoer van warme, vochtige lucht die over de Olympic Mountains wordt geduwd, heeft zich hier een uniek nat klimaat ontwikkeld. Het Hoh Rain Forest is het best te bezoeken. Verder bieden de bergen een subalpine ecosysteem met fantastische uitzichten en uitgebreide wandelmogelijkheden. Een ander deel van het park ligt aan de ruige kust van de Grote Oceaan.

Staat
Utah

Oppervlakte
308
km²

Bezoekers
per jaar
1,1
miljoen

Arches National Park

Rode rotsen, prachtige bogen en grillige vormen: Arches National Park lijkt op een door architecten nauwkeurig uitgedachte droomplek. Nergens ter wereld liggen zoveel natuurlijk gevormde bogen zo dicht bij elkaar. In Arches vind je meer dan 2.000 exemplaren, in alle soorten en maten. De bekendste is de Delicate Arch, het symbool van de staat Utah. De smalle Landscape Arch (foto) is met zijn lengte van negentig meter een van de langste natuurlijke bogen ter wereld.

Musthaves

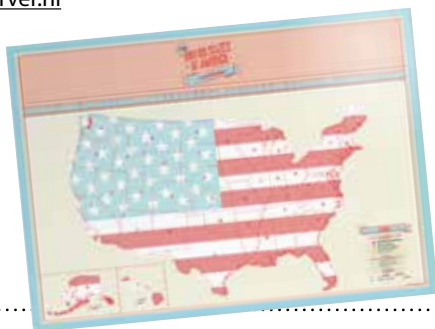
All you can eat

Barbecuesaus van Jack Daniels, elf verschillende soorten Oreo-koekjes, Twinkies (cakejes met crèmevulling): allemaal producten waar menig Amerikaan z'n vingers bij aflikt. Heerlijk om tijdens je roadtrip door de States te proeven, maar als je echt niet zonder kunt ook verkrijgbaar in Nederland. Zie www.usfoodz.nl voor het uitgebreide assortiment.

In alle staten

Laat iedereen zien in welke staten je geweest bent door de bestemmingen op de kaart weg te krassen. Achter de toplaag met de *Stars and Stripes* gaat een gedetailleerde geografische wereld schuil. De kaart is uitgerold 84 bij 59 centimeter groot en wordt verpakt in een kaarthouder.

Scratch Map United States of America | € 20,50
www.dezwerver.nl

You've got mail!

Je kent ze wel: die brievenbussen met een klep, waarbij het vlaggetje omhoog staat als er post in zit. Ze zijn niet weg te denken uit het Amerikaanse straatbeeld. Van klassiek ontwerp tot een mailbox in de vorm van een kip: je kunt het zo gek niet verzinnen of er kan een krant in. Een paal om je bus op te zetten is apart verkrijgbaar.

Mailbox | Vanaf € 39,95
www.brievenbuswebshop.nl

Grilliput

Naar Amerika of Canada zonder minimaal één keer te barbecueën is net als naar Parijs gaan zonder de Eiffeltoren te zien. Hoewel veel campings voorzien zijn van barbecuevoorzieningen, is het wel zo handig om je eigen minigrill bij je te hebben. Met deze inklapbare, lichtgewicht Grilliput Duo bak je een lekkere burger, waar je ook bent. Een fire-bowl is apart verkrijgbaar

Grilliput | € 22,60
www.grilliput.com

Lights, camera, action

Bevestig deze kleine camera op de bijbehorende headset of armband en film handsfree je wandeltocht door de Rocky Mountains of je snorkelavontuur in Florida. De camera is stofbestendig en waterdicht. Het is mogelijk om de beelden live te streamen en tegelijkertijd in full-hd op te nemen.

Panasonic HX-A100 | € 299,-
www.shop.panasonic.nl

Wifi-shirt

Wil je tijdens je reis door Amerika of Canada het thuisfront op de hoogte houden? Dan is het handig om te weten wanneer er een wifi-netwerk in de buurt is. Met dit shirt is een blik op je borst genoeg. Het shirt detecteert verschillende netwerken en laat vervolgens de signaalsterkte zien. Als je het shirt wilt wassen, haal je gewoon het elektronische gedeelte eraf. Verkrijgbaar in S, M en L, werkt op vier AAA-batterijen.

Wi-Fi Detector shirt | € 29,95
www.megagadgets.nl

Tioga's Tips

Een reis naar Amerika en Canada is niet zomaar iets: een goede voorbereiding is belangrijk (en leuk!). Om de voorpret te vergroten volgen hier enkele handige tips, tools en trucs.

Lees- en kijktips

In september 1960 vertrok de legendarische schrijver John Steinbeck met zijn poedel Charley om een lange reis dwars door de Verenigde Staten te maken en de samenleving te portretteren. Steinbeck beschreef zijn ontdekkingsstocht op humoristische wijze in *Reizen met Charley*. Precies vijftig jaar later volgde Geert Mak het spoor van Charley en John. Wat is er in een halve eeuw tijd veranderd in de Amerikaanse samenleving?

Reizen met Charley - John Steinbeck (Atlas | € 15,-)

Reizen zonder John - Geert Mak (Atlas | € 34,95)

In *Amerika* neemt schrijver en acteur Dolf de Vries je mee op een camperreis door de Verenigde Staten. In vijf maanden bezoekt hij bijna alle staten. Ook over Canada weet De Vries het nodige te vertellen. Hij verkent het land per bus, trein en auto. De Vries beschrijft in beide boeken persoonlijke ontmoetingen en gaat in op de geschiedenis en de cultuur van de landen.

Amerika - Dolf de Vries (Unieboek / Het Spectrum | € 20,99)

Canada - Dolf de Vries (Unieboek / Het Spectrum | € 15,99)

Routeplanner

Onze unieke routeplanner is een ideaal hulpmiddel voor het uitstippelen van je droomreis. De routeplanner is zo ingesteld dat je je niet verkijkt op de grote afstanden die je in Amerika en Canada soms moet overbruggen. Je kunt je reis – als je dat wilt – via routesuggesties baseren op de populairste trekpleisters. Surf naar onze website en ga aan de slag!

www.tiogatours.nl/routeplanner

Infotheek

In de infotheek delen we onze kennis over onder andere Amerikaanse en Canadese feestdagen, geschiedenis, sporten en fastfoodketens. Ook onze klanten helpen mee en vertellen hun ervaringen door middel van reisverhalen, reistips en reviews van campings en hotels.

www.tiogatours.nl/infotheek

Steden & parken

Benieuwd wat er zoal te beleven is in New York? Of ben je op zoek naar de mooiste wandelroutes in Yellowstone National Park en de natuurparken van de Canadese Rockies? Op onze website vind je alles wat je wilt weten over staten, provincies, steden en (nationale) parken. Zo weet je zeker dat je niets over het hoofd ziet tijdens je trip!

www.tiogatours.nl/staten

Noord-Amerika is wat de natuur betreft een van de meest veelzijdige gebieden op aarde. Niet eerder werd de schoonheid van dit continent op zo'n gedetailleerde wijze getoond als in de documentaire-reeks *North America*. Grizzlyberen in de bergen, bizonnen op de kale vlaktes en orka's in de Grote Oceaan: deze vijfdelige dvd-box laat je op bijzondere wijze kennismaken met de ruige natuur van Noord-Amerika.

Bestel North America voor slechts € 34,99 via onze webshop:

www.tiogatours.nl/webshop

DE BIG FIVE
VAN SAN FRANCISCO
1

Een bijdrage van Judith Bosch

Sausalito: stad in het water

Wanneer je San Francisco achter je laat en over de Golden Gate Bridge rijdt, kom je in het pittoreske Sausalito terecht. In dit oorspronkelijk industriële stadje, waar tijdens de Tweede Wereldoorlog schepen werden gemaakt, staat het goede leven centraal. Kenners roemen de ligging aan het water, het grote aantal kunstgalerieën en de bijzondere woonboten die over de hele lengte aan de waterlijn liggen. Sausalito is prima te bewandelen, maar je kunt ook een fiets huren om alles te bekijken.

Taj Mahal in het water

Aan de waterkant van Sausalito liggen ongeveer vierhonderd woonboten, in het Engels *houseboats* of *floating homes* (een term die de eigenaren zelf prefereren) genoemd. Wie Amsterdamse tafereelen verwacht, komt bedrogen uit; veel van de woonboten zijn architectonische hoogstandjes waar vooraanstaande tijdschriften over geschreven hebben. Er is genoeg te zien. Zo is een van de woonboten een mini-uitvoering van de Taj Mahal en heeft een andere boot een piramidevorm. Je kunt langs de woonboten lopen, maar ook aan boord gaan van de Sausalito Wooden Boat Tour.

Kunstenarsstad

Kunstliefhebbers kunnen hun hart ophalen. Na de Tweede Wereldoorlog streek een groot aantal creatievelingen neer in Sausalito en groeide het geleidelijk uit tot een echte kunstenaarsstad. Wanneer je langs Bridgeway loopt, kom je de ene na de andere galerie en kunsthandel tegen. Ook kun je iedere tweede woensdag van de

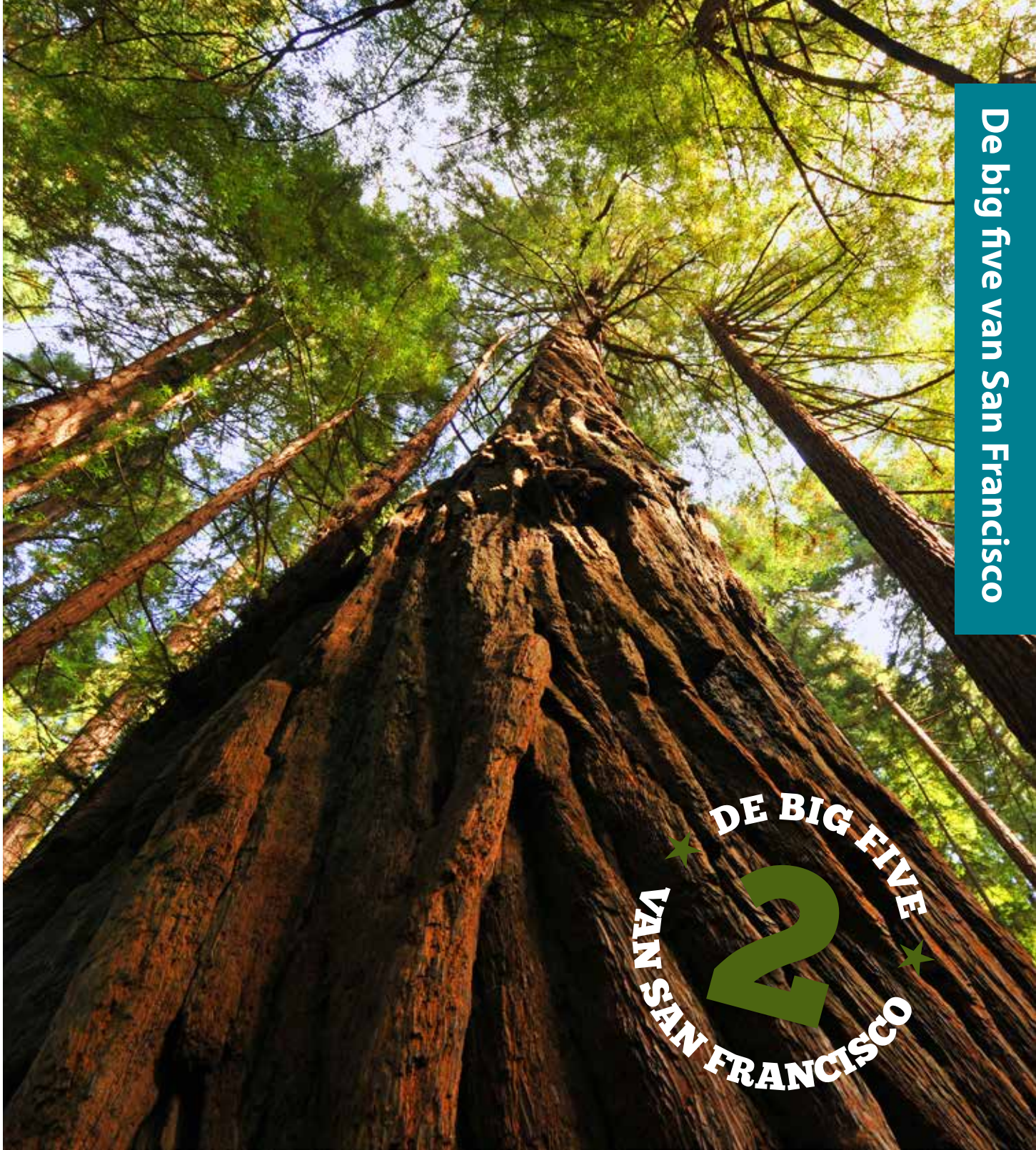
maand deelnemen aan een *artwalk* langs de galerieën. En mocht je in het najaar in de buurt van Sausalito zijn, dan val je met je neus in de boter: rond Labor Day (de eerste maandag van september) vindt ieder jaar het Sausalito Art Festival plaats. Dit festival, dat sinds de jaren '50 wordt georganiseerd, staat in het teken van fijne muziek, lekker eten, goede wijnen en 's lands beste kunst. Het festival trekt jaarlijks zo'n 300.000 bezoekers.

Restauranttip

Voor een ontbijt of kop koffie ga je naar Fred's Coffee Shop. In Fred's staan zes tafeltjes, waar vier tot zes mensen aan kunnen zitten. Gasten worden bij elkaar aan tafel gezet, wat meestal bijzondere gesprekken oplevert. Probeer zeker eens Fred's French toast of, als je liever iets pittigers eet, de Coyote Special (kaasomelet met chili).

In het restaurant Fish wordt – hoe kan het ook anders – verse vis geserveerd. 's Ochtends uit de zee gehaald en 's avonds op je bord. Hoewel Fish niet in de buurt van de andere restaurants ligt, is het op een mooie dag altijd vechten om een tafeltje. Het restaurant heeft een heerlijk terras dat uitkijkt op de haven. Is er een betere locatie om te genieten van je vers gegrilde vis?

Fred's Coffee Shop, 1917 Bridgeway, Sausalito
Fish, 350 Harbor Drive, Sausalito

Muir Woods: wandelen tussen reuzen

Op een kleine twintig kilometer ten noorden van San Francisco ligt het Muir Woods National Monument. Een groot gedeelte bestaat uit oerbos waar kustmammoetbomen oftewel coastal redwoods groeien. De redwoods behoren tot de grootste bomen op aarde. Volgens Muir, naar wie het park vernoemd is, is het nationale monument 'the best tree-lovers monument that could possibly be found in all the forests of the world'. In Muir Woods vind je bomen tot bijna tachtig meter hoog, met een doorsnee van vier meter. Hoewel redwoods maar liefst 2.200 jaar oud kunnen worden, is de oudste boom van het park

'slechts' 1.200 jaar. De mammoetbomen zijn alleen wandelend te bekijken, wat goed te doen is.

Muir Beach

Wie het na een wandeling door de bossen warm heeft gekregen, kan afkoelen bij Muir Beach. Dit plaatsje en gelijknamige strand bevinden zich op ongeveer drie kilometer van de ingang van Muir Woods. Het strand ligt in een prachtige, groene baai en is via een loopbrug te bereiken. Parkeren kan dicht bij het strand. >>

Wijn proeven in Napa Valley

Wanneer je in San Francisco in de auto stapt en een uur in noordoostelijke richting rijdt, kom je in Napa Valley. Wie gelinddoekt in de vallei gedropt wordt, waant zich in Italië. Door de glooiende groene heuvels, die goud kleuren in de herfst en waar wijngaard na wijngaard opduikt, doet het gebied Europees aan. Napa Valley staat bekend om zijn talloze wijngaarden die voornamelijk Chardonnay, Pinot, Cabernet Sauvignon en Merlot voortbrengen.

Sinds de tweede helft van de negentiende eeuw worden in Napa Valley druiven verbouwd ten behoeve van de wijnproductie. Het gebied is bijzonder vruchtbaar, met dank aan het mediterrane klimaat en de vruchtbare grond – vroeger waren er, voornamelijk in het noorden van de vallei, diverse vulkanen actief. Hoewel in 1858 de eerste commerciële wijngaard werd geopend, vergaarde Napa Valley pas in 1976 internationale bekendheid als wijnstreek. In dat jaar werden op Le Jugement de Paris, een belangrijke wijnbeurs, verschillende wijnen uit Napa Valley hoger gewaardeerd dan een aantal beroemde Franse

wijnen. Mede dankzij de Franse wijnbeurs is Napa Valley uitgegroeid tot een van de populairste toeristenbestemmingen in Californië.

Jaarlijks bezoeken meer dan vier miljoen mensen de wijnstreek en met meer dan 450 wijngaarden is er altijd ergens een goed glas wijn te verkrijgen.

Per trein of fiets door Napa Valley

Uiteraard kun je met de auto of camper de vallei verkennen, maar de fiets of trein is ook een optie. De Napa Valley Wine Train rijdt tussen Napa en St. Helena en doet onderweg verschillende plaatsjes aan. De trein passeert meerdere wijngaarden en aan boord worden regionale wijnen geserveerd. Onderweg uitstappen om bijvoorbeeld een wijngaard te bezoeken is geen probleem; je kunt de reis met een andere trein vervolgen. Zit je liever op de fiets, dan kun je een fiets huren of deelnemen aan een Napa Valley Bike Tour. Fiets dwars door de wijngaarden en pauzeer bij een lokale *diner* voor een lekkere lunch.

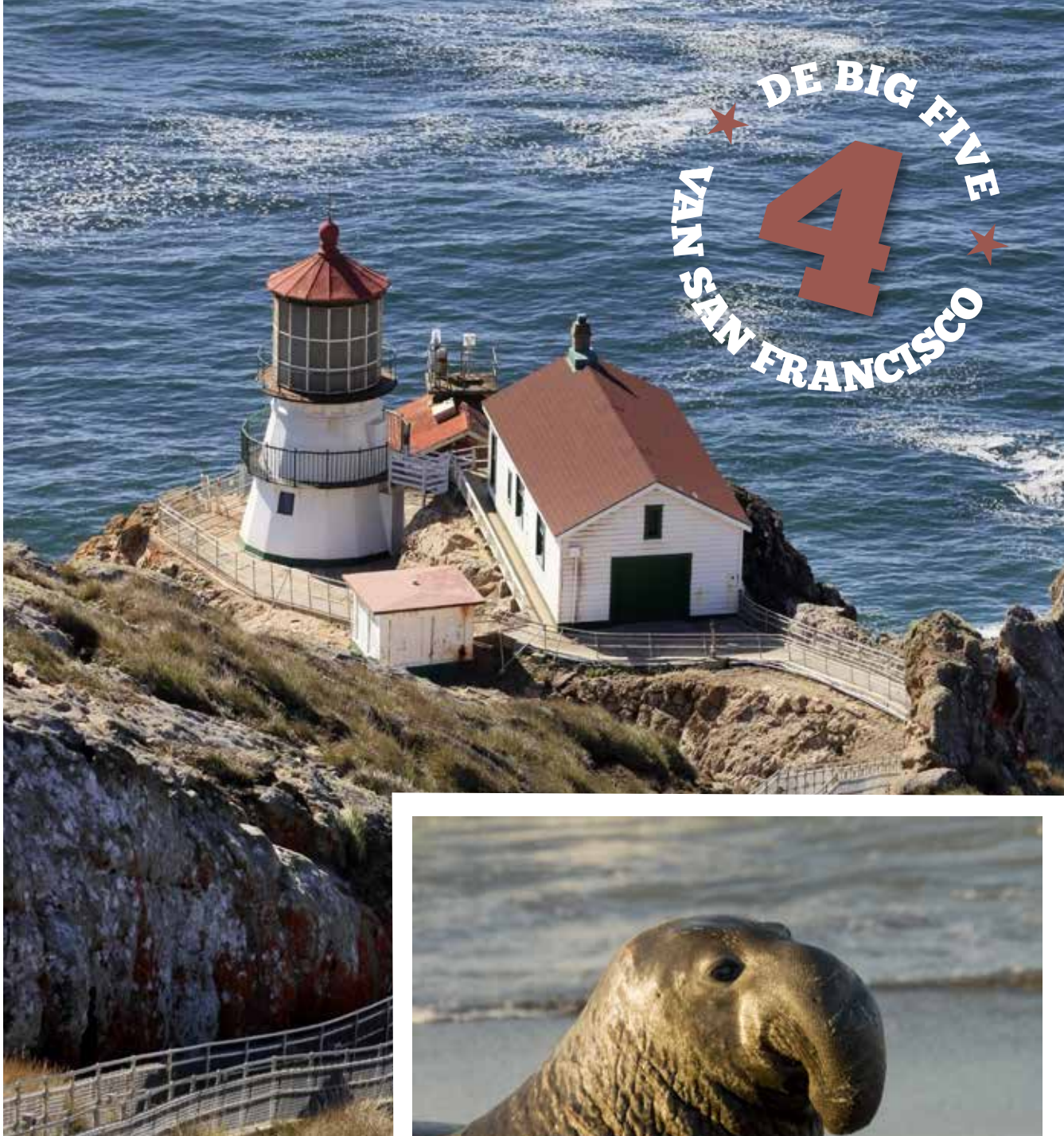

DE BIG FIVE
3
VAN SAN FRANCISCO

Restauranttip

Amerika het land van fastfood? Zeker, maar niet in Napa Valley. In de wijnstreek vind je tal van (biologische) restaurants waar verse, streekgebonden producten worden geserveerd. In Yountville, op ongeveer vijftien kilometer van de stad Napa, ligt het goed aangeschreven restaurant Brix. Neem plaats op de patio en geniet, terwijl je aan een lokale Cabernet Sauvignon nipt, van het prachtige uitzicht op de heuvels.

Brix, 7377 St. Helena Hwy., Yountville

Zeeolifanten spotten in Point Reyes

Wie van ruige natuur houdt, moet zeker Point Reyes bezoeken. Bij deze kaap, die op een uur rijden ten noordwesten van San Francisco ligt, wisselen steile kliffen, hoge golven, zandstranden en groene heuvels elkaar af. Point Reyes is een absolute aanrader voor wandelaars, vogelspotters en liefhebbers van watersport. Ook voor mountainbikers en ruiters is de kaap een fijne plek: er slingert een pad van maar liefst 240 kilometer door het binnenland en langs de kust. Chimney Rock is een van de beste plaatsen om zeeolifanten te spotten. Mocht je honger krijgen, dan kun je oesters eten in een van de populaire *oyster farms* in de buurt.

Point Reyes National Seashore Museum

Als het buiten te fris wordt, kun je een kijkje nemen in het Point Reyes National Seashore Museum. Je ziet en leest hier alles over de Coast Miwok-indianen, hun kennismaking met de Europeanen in de zestiende eeuw en de goudkoorts.

Historische vuurtorens

In Point Reyes staat een historische vuurtoren uit 1870. Als gevolg van de vele scheepsrampen die plaatsvonden rond de kaap, besloot de Amerikaanse regering aan het einde van de negentiende eeuw meerdere vuurtorens en reddingsposten te plaatsen. De vuurtoren van Point Reyes staat officieel op het winderigste punt van de westkust. Laat dit je niet tegenhouden om er een bezoek aan te brengen: het uitzicht maakt alles goed.

Inescapable Alcatraz

Al 'Scarface' Capone, George 'Machine Gun' Kelly, Alvin 'Creepy' Karpis en Robert Franklin Stroud, alias 'The Birdman'. Misschien zeggen de namen je niets, maar het zijn allemaal beruchte misdadigers die hun tijd hebben uitgezeten in de wereldberoemde gevangenis Alcatraz. De gevangenis dankt haar bekendheid aan de ligging in de baai van San Francisco en aan de vele films waarin de gevangenis een rol speelt. Ook het zeer strenge regime waaraan de gevangenen werden onderworpen (onderling contact was in de beginjaren verboden) en de beveiliging in de vorm van het ijskoude omringende water spreken tot de verbeelding. De gevangenis kreeg als snel de naam *inescapable* te zijn. Wat niet iedereen weet, is dat Alcatraz oorspronkelijk een militair fort was en dat het eiland van 1969 tot 1971 werd bezet door indianen die een Indiaans Cultureel Centrum eisten. In 1972 kwam het eiland onder het beheer te staan van de National Park Service en sinds 1973 kan iedereen het bezoeken.

Kaarten reserveren

De wereldberoemde gevangenis is sinds 1973 opengesteld voor publiek. Wandel door de gangen, gemeenschappelijke ruimtes en bekijk een cel van binnen. Neem de Early Bird Tour om de drukte te omzeilen of geef je bezoek een extra dimensie door mee te gaan met de Night Tour. Aangezien er per dag maar een beperkt aantal bezoekers wordt toegelaten, is het verstandig om van tevoren kaarten te reserveren. Dit kan vanaf negentig dagen voor het geplande bezoek via www.alcatrazcruises.com. De entreprijzen zijn inclusief de overtocht per boot en een Nederlandstalige audiotour.

Meer dan een gevangenis

Begin twintigste eeuw bracht het leger vruchtbare grond van het nabijgelegen Angel Island naar het kale gevangenseiland. Gevangenen zorgden vervolgens voor de aanleg van tuinen met onder andere rozen en lelies. Alcatraz is tegenwoordig daarom niet alleen een monument, maar ook een bijzonder natuurpark. Het is de perfecte locatie voor het spotten van zeevogels die normaal gesproken op afgelegen kustrotsen nestelen. Je ziet er aalscholvers, zeekoeten, (zilver)reigers en meeuwen.

DE BIG FIVE
5
VAN SAN FRANCISCO

Benieuwd
wat er in
San Francisco
zelf te doen is?

Kijk dan op
[www.tiogatours.nl/staten/
californie/san-francisco](http://www.tiogatours.nl/staten/californie/san-francisco)

Other airlines fly to the U.S. We cover it.

Nonstop service to Chicago, Houston,
New York/Newark and Washington, D.C.
from Amsterdam, with connections to
over 300 destinations across the Americas.

For more information contact Tioga Tours.

UNITED

A STAR ALLIANCE MEMBER

© Brad Watson, Calgary Roughnecks

Lacrosse in Canada: van oorlog tot Olympische Spelen

Een bijdrage van Ricardo Walinski

In films die zich afspelen op een high school komen ze wel eens voorbij. Als er geen voetbal, American football, ijshockey, basketbal of honkbal gespeeld wordt, zie je gespierde kerels met een net in hun hand. Met dit net vangen ze een bal, om die vervolgens snoeihard in een doeltje te gooien. In Nederland is deze sport volstrekt onbekend, in Noord-Amerika niet. Sterker nog, in 1994 werd in een wet, de National Sports Act, vastgelegd dat lacrosse Canada's officiële zomersport is. Hiermee werd lacrosse, samen met de nationale wintersport ijshockey, de belangrijkste sport van het land.

Van oefenoorlog tot tandartsentijdverdrijf

Wanneer de sport exact ontstaan is, is niet geheel duidelijk. Zoals zoveel sporten vloeit ook lacrosse voort uit verschillende spellen. Deze werden gespeeld door Noord-Amerikaanse indianenstammen. De stammen hadden allemaal een andere naam voor het spel: zo noemden de Onondaga het *dehuntsigwa'es* (mannen slaan een rond voorwerp), de Cherokee noemden het *da-nah-wah'uwsdi* (kleine oorlog) en de Mohawk *tewarathon* (klein broertje van de oorlog). De namen vatten gedrieën samen hoe het spel in elkaar stak: een groep mannen sloeg tegen een rond voorwerp, als voorbereiding op de echte oorlogen die de stammen uitvochten. Een spel kon tot wel duizend deelnemers hebben, die allen jacht maakten op dat ene ronde voorwerp. Wedstrijden duurden hele dagen, en gingen bij de volgende zonsopgang weer verder.

Hoewel de verhalen dat er geregeld doden vielen bij deze wedstrijden niet door alle bronnen worden ondersteund, was de inzet hoog. Naast eer, wat bij deze oorspronkelijke inwoners al veel meer inhield dan bij ons, stonden ook andere zaken op het spel. Niet alleen voorwerpen als wapens en zakdoeken, maar zelfs paarden, vrouwen en kinderen werden doodleuk ingezet door de elkaar bestrijdende stammen of dorpen.

Aan deze wilde avonturen kwam een einde toen de missionarissen in Noord-Amerika arriveerden. Franse jezuïeten stuitten in de jaren dertig van de zeventiende eeuw op een wedstrijd in een vallei bij de Saint Lawrence-rivier, in het oosten van Canada. Jean de Brébeuf, een van de Franse jezuïeten, beschreef de sport als eerste en noemde ook als eerste de naam *lacrosse*. Hij was echter, net als zijn medebroeders, tegen het spel. Volgens de jezuïeten was het spel te ruw en druiste het,

met al zijn weddenschappen en inzetten, tegen de regels van hun geloof in.

De Fransen konden hun medekolonisten echter niet van hun afkeer overtuigen, en lacrosse werd populair onder de ingeschepte Europeanen. Rond 1740, een eeuw nadat de Europeanen lacrosse ontdekten, werd er niet alleen gewed op wedstrijden, maar namen teams van kolonisten het ook op tegen de indianen. De belangstelling bleef groeien, ondanks het feit dat de indianen bleven winnen en soms zelfs een wedstrijd als dekmantel gebruikten voor een overval op Europeanen die waren achtergebleven om hun fort te bewaken. In 1856 werd uiteindelijk de Montreal Lacrosse Club opgericht. De oprichter, tandarts William George Beers, paste in 1867 de wilde regels aan en de huidige sport was geboren.

Hoe ziet modern veldlacrosse er nu eigenlijk uit?

De huidige regels zijn afgeleid van Beers' opzet. Er bestaan verschillende soorten lacrosse: veldlacrosse, indoorlacrosse, vrouwenlacrosse en intercrosse. Veldlacrosse is de meest bekende en op de oervorm gelijkende variant. Twee teams van tien spelers nemen het op een grasveld van honderd bij vijfenvijftig meter – ongeveer de grootte van een voetbalveld – tegen elkaar op.

Alle spelers dragen een crosse, een speciale stick met een netje, om de rubberen bal te kunnen vangen. Aanvallers dragen een korte crosse, verdedigers een lange. De keeper, die een doeltje van 1,80 bij 1,80 meter verdedigt, mag met een grotere crosse spelen om zijn taak goed te kunnen uitvoeren. Op het hoogste niveau duren wedstrijden een uur, opgedeeld in vier kwarten van een kwartier.

Als een team aanvalt, mag de bal overgegooid worden met behulp van de crosse. De verdediging mag de bal onderschepen als er overgespeeld wordt, maar er is ook fysiek contact toegestaan om ervoor te zorgen dat de aanvallende partij de bal verspeelt. Het einddoel van de wedstrijd is heel simpel: je moet meer scoren dan je tegenstander om de partij te winnen.

Olympische glorie en wereldzeges

Het Canadese nationale lacrosseteam is een van de beste teams ter wereld, kijkend naar de erelijst. Canada is tweevoudig Olympisch kampioen; ze pakte de titel in 1904 en 1908. Gezien het feit dat lacrosse na 1908 nooit meer officieel onderdeel is ge-

weest van de Spelen, is Canada tevens het enige land dat ooit Olympisch kampioen lacrosse werd. Dit klinkt imponerend, maar als men meeneemt dat verder alleen maar de Verenigde Staten en Groot-Brittannië deelnamen, is de prestatie al iets minder groot.

Desalniettemin doet Canada het uitstekend op internationale toernooien. In 1978 en 2006 werd het nationale team wereldkampioen. Daarmee is Canada het enige land dat de WK-zegereeks van de Verenigde Staten doorbrak. Canada is tevens recordhouder tweede plekken, met maar liefst vijfmaal een verloren finale.

De Hamilton Nationals en hun universiteitsbroertjes

Naast het internationale lacrosse wordt er ook op clubniveau gestreden in Canada. Van de acht profclubs ter wereld (in het veldlacrosse, het indoorlacrosse kent er meer) komen er zeven uit de Verenigde Staten, de achtste is Canadees. De Hamilton Nationals, afkomstig uit de provincie Ontario, maken sinds 2009 deel uit van de enige profcompetitie ter wereld: de Major League Lacrosse (MLL). In 2011 behaalden de Nationals hun beste resultaat door tweede in de competitie te worden, alleen de Boston Cannons konden de mannen uit Hamilton van een titel afhouden.

Op universiteitsniveau maakt Canada alleen de dienst uit. De Canadian University Field Lacrosse Association is de enige universiteitscompetitie met profspelers. De teams zijn afkomstig uit Ontario en Québec, met de Brock Badgers van de Brock University uit St. Catharines als bekendste en beste ploeg. Zij wonnen achttien van de achtentwintig edities.

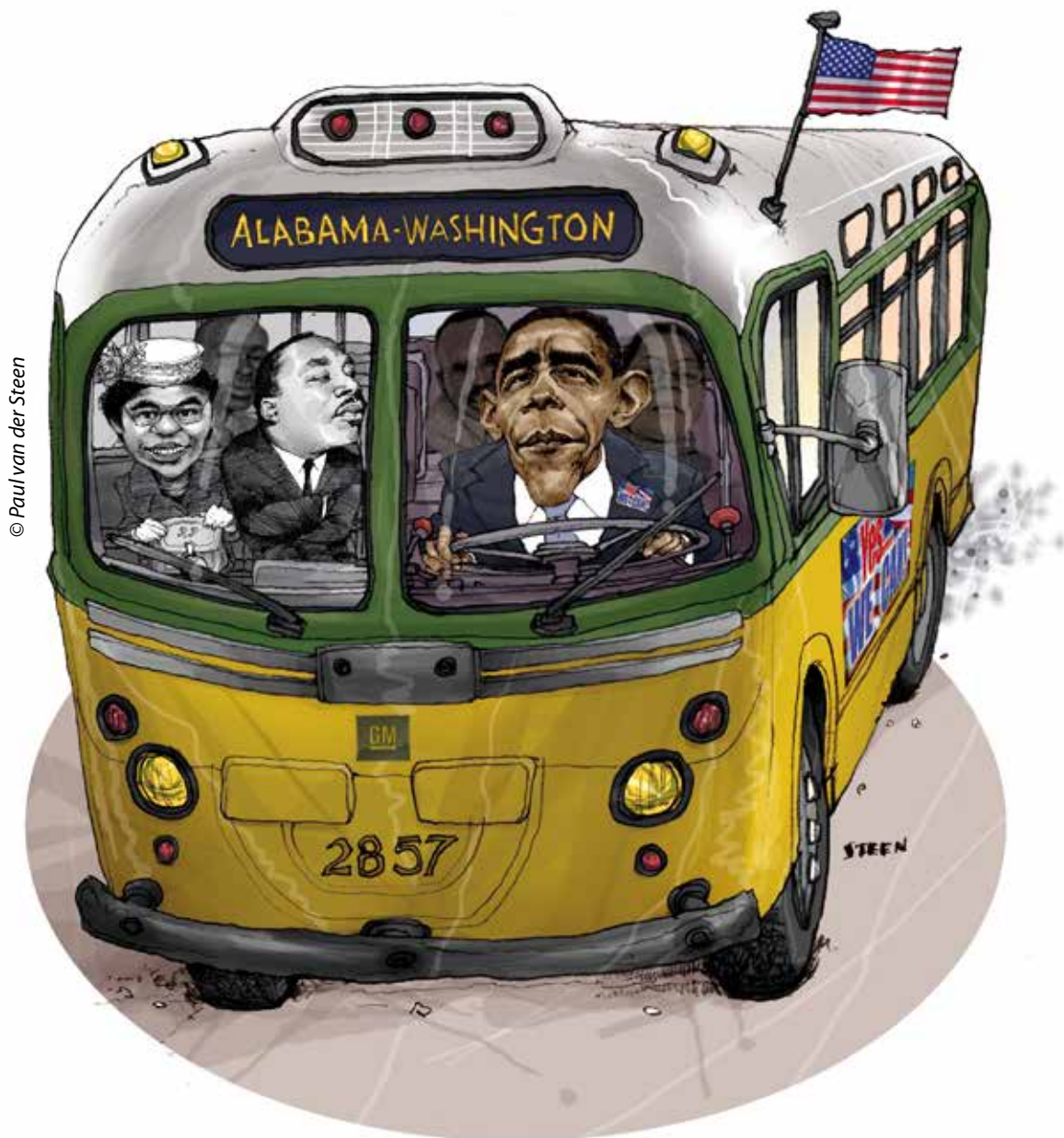
De toekomst van lacrosse

De populariteit van lacrosse is groeiende. Zo is er een exponentiële toename van deelnemers aan het WK en krijgen de Noord-Amerikaanse competities meer aandacht. Wedstrijden worden uitgezonden op nationale televisie, steeds meer spelers kunnen leven van hun sport en de profclubs schieten als paddenstoelen uit de grond. In Canada is lacrosse al een groot succes, gezien de status als nationale zomersport. Door haar aantrekkelijke wedstrijdbeeld is het veroveren van de rest van de wereld slechts een kwestie van tijd.

Civil Rights Movement: van Martin Luther King tot Obama

Een bijdrage van Miel Groten

© Paul van der Steen

De Amerikaanse Civil Rights Movement (Burgerrechtenbeweging) is een van de belangrijke thema's in de recente Amerikaanse geschiedenis. Het was een massale emancipatiebeweging voor de zwarte bevolking in vooral de zuidelijke staten. Martin Luther King en president Lyndon B. Johnson waren belangrijke hoofdrolspelers. Een korte historie: hoe maakte de Burgerrechtenbeweging de weg vrij voor president Obama?

Seperate but equal?

Het hoogtepunt van de Civil Rights Movement lag in de jaren zestig van de twintigste eeuw, maar de beweging begon eigenlijk al in de negentiende eeuw. Kort voor het eind van de Burgeroorlog (1861-1865) zorgde president Abraham Lincoln ervoor dat slavernij in heel Amerika afgeschaft werd. De zwarte bevolking in het Zuiden was hiermee vrij, maar dit betekende niet per se een verbetering van haar omstandigheden. Want met nieuwe wetten en intimidatie door bijvoorbeeld de Ku Klux Klan zorgde de blanke bevolking ervoor dat zwarten niet konden stemmen en dat het hele openbare leven gesegregeerd werd. Door de Jim Crow-wetten moesten zwarten bijvoorbeeld van eigen restaurants, woonwijken, scholen en openbaar vervoer gebruikmaken. Lange tijd werd dit gerechtvaardigd met het principe van *separate but equal* ('gescheiden maar gelijk'), maar de voorzieningen voor zwarten waren duidelijk van een veel slechtere kwaliteit dan die voor de blanke bevolking.

In de twintigste eeuw begon er steeds meer verzet te komen. De vooraanstaande activist W.E.B. Du Bois vormde samen met andere blanke en zwarte activisten in 1909 de NAACP, de National Association for the Advancement of Colored People, die zou uitgroeien tot de belangrijkste beweging voor burgerrechten. De NAACP publiceerde gevallen van discriminatie en voerde rechtszaken om de ongelijkheid aan te kaarten. Toch duurde het nog enkele decennia voor al het werk vruchten begon af te werpen.

Het tij begint te keren

In 1942 werd een andere grote organisatie in de Burgerrechtenbeweging opgericht: CORE (Congress of Racial Equality). Zwarten namen steeds minder genoegen met hun minderwaardige positie in de maatschappij. In 1954 vond een rechtszaak van historisch belang plaats die de Burgerrechtenbeweging een belangrijk wapen in handen gaf: in de zaak *Brown versus Board of Education* bepaalde het Hooggerechtshof dat gesegregeerde scholen in strijd waren met de grondwet. Met deze uitspraak dwongen activisten scholen in het Zuiden om zwarte leerlingen te accepteren, al werden hun pogingen op iedere mogelijke manier tegengewerkt. In enkele gevallen moest de federale overheid zelfs troepen sturen om te zorgen dat zwarte leerlingen veilig naar school konden, zoals in 1957 in Little Rock, Arkansas.

In 1955 begon de beroemde busboycot in Montgomery, Alabama, toen de zwarte Rosa Parks weigerde op te staan voor een blanke in de stadsbus. Nadat ze gearresteerd was, begon de zwarte bevolking van de stad een boycot tegen de busmaatschappij, onder leiding van dominee Martin Luther King, Jr. Na meer dan een jaar gaf de busmaatschappij toe en werden de bussen voor iedereen toegankelijk.

National Civil Rights Museum - Memphis, Tennessee

Op 4 april 1968 werd Martin Luther King vermoord in het Lorraine Motel in Memphis. Het gebouw huisvest tegenwoordig het National Civil Rights Museum. Naast het verhaal van de beweging is er in de tentoonstellingen veel aandacht voor de moord op King. Zo zijn de kamer die hij in het motel had en de precieze plek van de moord te zien. Een enigszins wrange bijzaak is overigens dat vaste bewoners van het motel voor de komst van het museum moesten wijken. Een van hen is nog steeds dag in dag uit voor het museum te vinden om te protesteren.

Civil Rights Memorial & Center - Montgomery, Alabama

In Montgomery, het toneel van veel strijd tijdens de jaren zestig, bevindt zich dit herdenkingsmonument voor de Burgerrechtenbeweging. Het granieten monument is ontworpen door dezelfde kunstenaar als het monument voor de gesneuvelde Amerikaanse soldaten uit de Vietnamoorlog in Washington DC. Er is een bezoekerscentrum dat zich naast helden uit de Civil Rights Movement richt op het bestrijden van hedendaagse discriminatie.

We shall overcome

Na het incident in Little Rock en de busboycot bereikte de beweging haar grootste omvang. Onder het motto *we shall overcome* organiseerden activisten allerlei marsen en protestacties tegen de discriminatie in het Zuiden. Studenten hielden *sit-ins*, protesten waarbij zwarten zich in etablissementen voor blanken begaven. Hier werden ze op vaak gewelddadige manier uit verwijderd, wat zorgde voor veel aandacht in de media en grote verontwaardiging in de liberale staten. CORE kwam in 1961 met de *Freedom Rides*. Groepen activisten namen plaats in bussen naar het Zuiden, wat juridisch gezien hun goed recht was, maar in de praktijk tot grote weerstand onder de bevolking leidde. Ze werden begroet met arrestaties, mishandeling of zelfs brandbommen en ook zij moesten soms bescherming van het leger zoeken.

De centrale figuur in de Burgerrechtenbeweging was Martin Luther King, Jr. Na een grote demonstratie in het beruchte Birmingham, Alabama, waarbij de politie met honden en waterkanonnen de demonstranten te lijf ging, werd hij tijdelijk achter slot en grendel gezet. Kings grote moment kwam echter snel daarna: de Mars op Washington op 28 augustus 1963, toen 200.000 demonstranten samenkwamen in hoofdstad Washington om een einde van de discriminatie te eisen. Voor het monument van Abraham Lincoln, de bevrijder van de slaven, hield King zijn vlammende 'I have a dream'-toespraak, waarin hij de zwarte emancipatie koppelde aan Amerikaanse waarden als vrijheid en democratie.

De acties van de activisten leidden zoals bedoeld tot veel media-aandacht en sympathie onder de Amerikaanse bevolking. De activisten werden uiteindelijk beloond met de Civil Rights Act. President Johnson nam deze wet in 1964 aan, waarmee segregatie en discriminatie officieel verboden werden. Een jaar later volgde – na nieuwe protestacties – de Voting Rights Act, waardoor de zwarte bevolking in het Zuiden stemrecht kreeg. Het aantal geregistreerde zwarte kiezers steeg in Mississippi van nog geen 7% naar 67%. Hiermee kon de zwarte bevolking voor het eerst politieke invloed uitoefenen en zwarte kandidaten verkiezen.

I have a dream

Martin Luther King, Jr. Memorial - Washington DC

Op de National Mall in Washington staat het officiële monument voor Martin Luther King, een groot granieten beeld van een onverzettelijke King. Overigens bevindt zich bij het Lincoln Memorial ook een herdenkingsplaquette waar King zijn 'I have a dream'-toespraak hield.

© The Henry Ford Museum

The Henry Ford Museum - Dearborn, Michigan

Op het eerste gezicht lijkt autofabrikant Henry Ford niet veel met de Burgerrechtenbeweging te maken te hebben. Toch is the Henry Ford Museum een belangrijke locatie, omdat het de originele bus tentoonstelt waarin Rosa Parks weigerde op te staan voor een blanke.

Van King tot Obama

De Burgerrechtenbeweging kwam in de tweede helft van de jaren zestig in zwaarder weer terecht. In de zwarte gemeenschap gingen stemmen op, zoals die van de Black Panthers-actiegroep en de radicale activist Malcolm X, dat King en zijn geweldloze filosofie te voorzichtig waren. De emancipatie ging hen niet snel genoeg en ze vonden onder de term *black power* dat Amerikaanse zwarten naar eigen zelfstandigheid en politieke macht moesten streven. In tientallen steden braken ernstige rassenrellen uit als gevolg van politiegeweld, bijvoorbeeld tijdens de *long hot summer* van 1967. Zo vielen in Detroit veertig doden en tweeduizend gewonden. Ook toen Martin Luther King in 1968 vermoord werd, leidde dat in het hele land tot rellen. Driehonderdduizend mensen waren op 9 april 1968 aanwezig bij de begrafenis van King in Atlanta, Georgia.

Op zich werden in de jaren zestig de doelen van de beweging voor een belangrijk deel gerealiseerd en ging de zwarte bevolking er merkbaar op vooruit. Hervormers begonnen zich langzamerhand ook te richten op andere etnische minderhe-

den en vrouwenrechten. Toch kampte een groot deel van de zwarte bevolking nog steeds met slechte leefomstandigheden. Met uiteenlopende projecten probeerden de NAACP en CORE een inhaalslag te maken op economisch en sociaal gebied. Een bekende leider uit deze periode is dominee Jesse Jackson, die zelfs twee keer presidentskandidaat was.

Het meest recente succes van de Civil Rights Movement is misschien wel het presidentschap van Barack Obama, die in 2008 als eerste gekleurde Amerikaan president werd. Op de illustratie zie je hem de bus besturen waar de boycot van 1955 mee begon. Naast Obama zitten Rosa Parks en Martin Luther King. Vertrekpunt Alabama, eindhalte Washington. Met andere woorden: zonder de offers van King, Parks en de burgerrechtenorganisaties had Obama nooit president kunnen worden.

Mount Rushmore versus Crazy Horse

Een bijdrage van onze redactie

De Black Hills van South Dakota worden gekenmerkt door heuvels, dichte bossen en valleien met bizonen. Tussen al dit natuurschoon rijzen twee gigantische beeldhouwwerken op, die beide een deel van de Amerikaanse geschiedenis in steen vereeuwigen. Voor korte duur had Mount Rushmore het monopolie, maar al snel volgde een antwoord van de inheemse bevolking. *Let the battle begin....*

Mount Rushmore is een granietberg waarin de gezichten van vier belangrijke Amerikaanse presidenten uitgehouwen zijn. Het monument is uitgegroeid tot een van de meest bekende bezienswaardigheden ter wereld. Jaarlijks bezoeken miljoenen mensen de berg om meer te weten te komen over de geboorte, groei en ontwikkeling van Amerika.

Facts & figures

Bouw:	1927 - 1941
Bezoekers per jaar:	3.000.000
Hoogte:	152 meter
Breedte:	122 meter
Hoogte van de hoofden:	18 meter

Hoofdrolspelers

Mount Rushmore is een eerbetoon aan George Washington, Thomas Jefferson, Theodore Roosevelt en Abraham Lincoln, vier presidenten die een cruciale rol speelden in de eerste 150 jaar van de VS. Washington, als eerste president, symboliseert de geboorte van het land, terwijl Jefferson staat voor uitbreiding. Hij was verantwoordelijk voor de Louisiana Purchase, waarmee

meer dan vijftien staten aan het jonge land werden toegevoegd. Lincoln wordt geëerd vanwege het behoud van Amerika, dat uiteen dreigde te vallen tijdens de Burgeroorlog. Theodore Roosevelt staat symbool voor de ontwikkeling van de USA.

Constructie

In 1923 vatte staatshistoricus Doane Robinson het plan op voor een enorm beeldhouwwerk in de Black Hills, om de economie en het toerisme in South Dakota op gang te helpen. Na een hoop gelobby had Robinson voldoende geld bij elkaar. Hij nam contact op met beeldhouwer Gutzon Borglum, die de nodige ervaring had met grote projecten. Het was Borglum die met het idee kwam om een beeldhouwwerk te maken van de vier presidenten die het meest betekend hadden voor de Verenigde Staten. Op 4 oktober 1927 begonnen enkele honderden arbeiders aan de bouw, die in totaal veertien jaar zou duren. Het grootste deel werd 'uitgehouden' met behulp van dynamiet.

We'll call the thing Rushmore

Mount Rushmore kreeg zijn naam min of meer bij toeval. De New Yorkse advocaat Charles E. Rushmore was in 1885 in de Black Hills om zaken te doen met een mijnbedrijf. Toen hij een lokale gids vroeg hoe de berg eigenlijk genoemd werd, kreeg hij het antwoord: 'Never had any but it has now - we'll call the thing Rushmore.'

Het Crazy Horse Memorial, momenteel nog in aanbouw, is een reactie op het 25 kilometer verderop gelegen Mount Rushmore. Het is gewijd aan de oorspronkelijke inwoners van Noord-Amerika en moet een sculptuur van het beroemde indianenopperhoofd Crazy Horse worden. Op dit moment is alleen zijn gezicht duidelijk te zien. Eenmaal voltooid zal het monument het grootste beeldhouwwerk ter wereld zijn.

Facts & figures

Bouw:	1948 - heden
Bezoekers per jaar:	1.000.000
Hoogte:	172 meter (indien voltooid)
Breedte:	195 meter (indien voltooid)
Hoogte van het hoofd:	27 meter

Hoofdrolespeler

Inheemse leiders kozen Lakota Sioux-indiaan Crazy Horse (1849 - 1877) uit voor het beeldhouwwerk vanwege zijn strijd-kwaliteiten, bescheidenheid, moed en tragische dood. Ook werd hij geroemd om zijn loyaliteit en zorg voor ouderen, zieken en kinderen. Crazy Horse werkte samen met andere belangrijke indianenhoofdmannen om te voorkomen dat Amerikanen hun land innamen. De leider gaf zich in 1877 over, gedwongen door de uitputtende gevechten. Hij stierf in datzelfde jaar.

Constructie

In 1939 stuurde opperhoofd Henry Standing Bear een brief naar beeldhouwer Korczak Ziolkowski, die ook meegewerkt had aan Mount Rushmore. In deze brief stelde Standing Bear dat de blanken moesten weten dat de 'rode mensen' ook grote helden kennen. Hij vroeg Ziolkowski mee te werken aan een

beeldhouwproject ter ere van Crazy Horse, en de beeldhouwer stemde in. Hoewel de bouw al in 1948 begon, is het beeldhouwwerk nog lang niet klaar. Dit komt vooral omdat het een non-profitproject is, dat al meerdere malen miljoenensubsidies van de overheid heeft afgewezen. De bouw wordt betaald van giften en de entreprijzen. Het is niet bekend wanneer het beeld van Crazy Horse voltooid zal zijn.

Historisch incorrect?

Enkele traditionele Lakota stellen dat het hele idee van het beeld tegen de geest van Crazy Horse en oude tradities indruist. Crazy Horse hield niet van aandacht: hij wou nooit op de foto en werd expres zo begraven dat zijn graf niet te vinden zou zijn. Daarnaast vormen de Black Hills een heilig gebied voor de Lakota; het idee om daarin te gaan houthouwen stoot velen tegen de borst. Er zijn ook mensen die problemen hebben met de houding waarin Crazy Horse zal worden afgebeeld. Indianenvolken uit Noord-Amerika wezen namelijk niet met hun wijsvinger, maar met hun duim, gehele hand of lippen. Als het ontwerp niet wordt aangepast, is het beeld historisch incorrect.

Klantenfoto's

Overspoeld werden we, toen we onze klanten vroegen om hun favoriete vakantie-foto's in te sturen. Het was dan ook niet gemakkelijk om een selectie te maken, maar we zijn eruit: de allermooiste Tioga-klantenfoto's.

Boven: Yellowstone National Park, Wyoming

'Deze reis hadden we al veel beren gezien, maar deze jonge beertjes die in een boom aan het spelen waren terwijl moeder beer zorgeloos in de buurt aan het eten was, waren een prachtige verrassing.'

Gerda en Peter Mooij, Ugchelen

Onder: Horseshoe Bend, Arizona

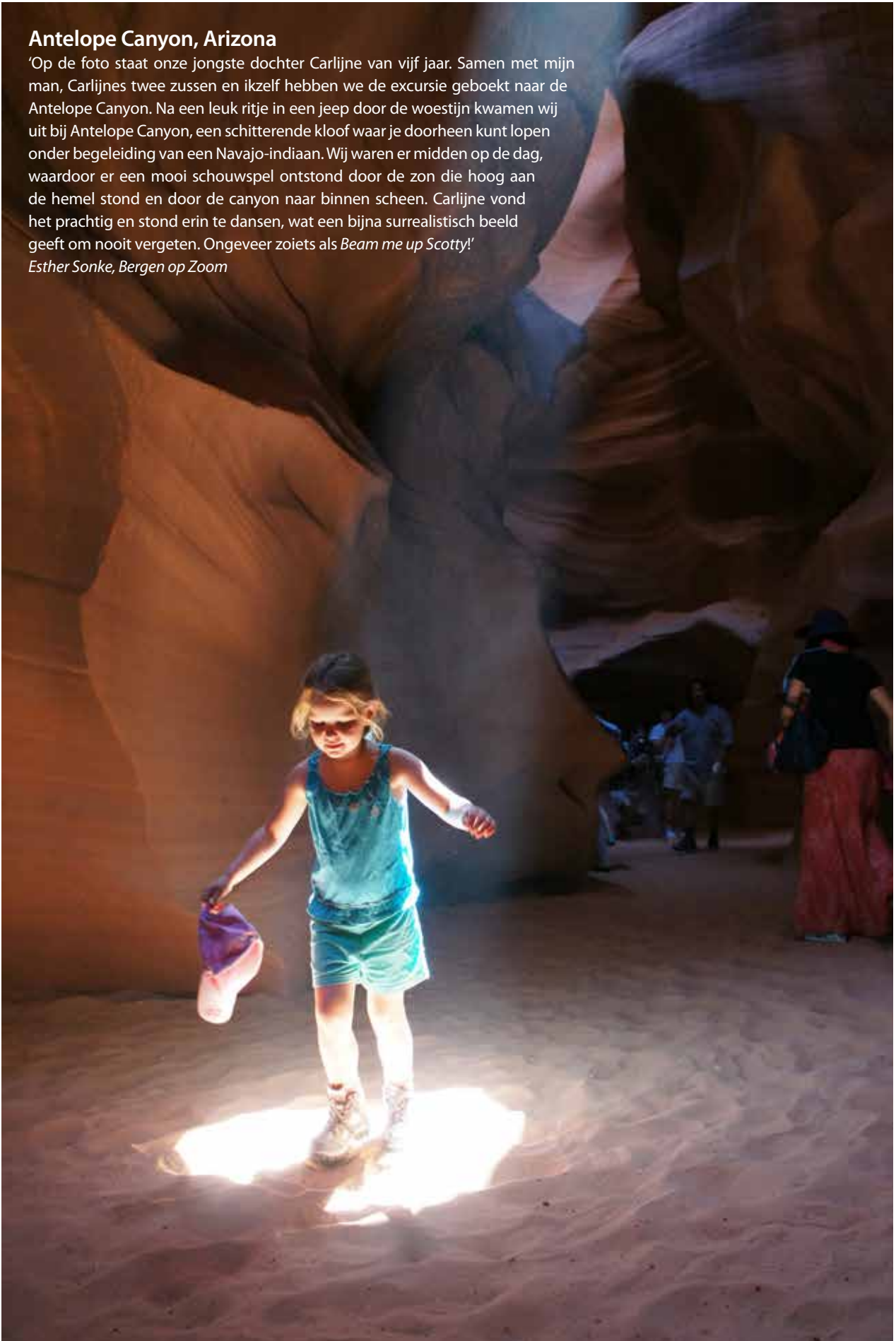
'Horseshoe Bend, wat voel je je dan ontzettend klein zeg. Wat een uitzicht.'

Familie Jasper, Berlikum

Antelope Canyon, Arizona

'Op de foto staat onze jongste dochter Carljne van vijf jaar. Samen met mijn man, Carljnes twee zussen en ikzelf hebben we de excursie geboekt naar de Antelope Canyon. Na een leuk ritje in een jeep door de woestijn kwamen wij uit bij Antelope Canyon, een schitterende kloof waar je doorheen kunt lopen onder begeleiding van een Navajo-indiaan. Wij waren er midden op de dag, waardoor er een mooi schouwspel ontstond door de zon die hoog aan de hemel stond en door de canyon naar binnen scheen. Carljne vond het prachtig en stond erin te dansen, wat een bijna surrealistisch beeld geeft om nooit vergeten. Ongeveer zoiets als *Beam me up Scotty!*
Esther Sonke, Bergen op Zoom

Boven: Yosemite National Park, Californië

'Onderweg naar het Glacier Point is het genieten van het uitzicht.'

Klaas van der Schaaf, Leeuwarden

Midden: Monument Valley, Arizona/Utah

'Het was een wilde rit met een hele vieze auto, maar het was vooral super mooi!'

Daniëlle Altheer, Lekkerkerk

Onder: San Francisco, Californië

'Een foto die de steile straten in San Francisco mooi illustreert.'

Koen de Lange, Venhuizen

Boven: Crater Lake, Oregon

'Wij waren sprakeloos van de blauwe kleur van het water, zulk mooi blauw hadden we nog nooit gezien en zal nog lang in onze herinnering blijven. Crater Lake National Park is vanwege de ligging een niet zo druk bezocht park. Het is dan ook zeker de moeite waard om dit park te bezoeken.'

André en Addy Bil, Arnhemuiden

Midden: Monument Valley, Arizona/Utah

'Een foto van onze twee zoons in Monument Valley, met op de achtergrond Left Mitten, Right Mitten en Merrick Butte.'

Familie van Gruijthuisen, Oss

Onder: Vancouver Island, British Columbia

'Vrij vroeg verlieten we Telegraph Cove (Vancouver Island) om grizzlyberen te gaan spotten in Glendale Cove. De kapitein van het kleine bootje, uiteraard een zeer onderlegde natuurgids, maakte ons er attent op dat we gevolgd werden door een vijftal dolfijnen. Het bleken *Pacific white-sided dolphins* te zijn en gelukkig sprong er eentje prachtig uit het water.'

Eric de Greef, Halle (België)

Links:

Moraine Lake, Banff National Park, Alberta

'Het is een kleine omweg met de auto en het duurt even voordat je een parkeerplaats hebt. En dat is niet voor niets, want alle moeite is het absoluut waard. Nog een aantal trappen omhoog en dan het uitzicht; wat een prachtig stukje Canada!'

Familie Kroon, Putten

Colofon

Uitgave:

Tioga Tours bv
Kloosterweg 45
8326 CB Sint Jans klooster
Nederland
www.tiogatours.nl

0527-245400
info@tiogatours.nl

 facebook.com/tiogatours

 twitter.com/tiogatours

Grafisch ontwerp:

strakontwerp.nl

Tekst en redactie:

Lisa Huis in 't Veld & Wendy Lemmens

Druk:

Onlineprinters

© 2013 - 2014 Tioga Tours bv. Niets uit deze uitgave mag geheel of gedeeltelijk worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar worden gemaakt, op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Tioga Tours bv.

Tioga Tours bv is aangesloten bij:

ANVR, Stichting Garantiefonds Reisgelden, Calamiteitenfonds en Maatwerkspecialisten.

Aan deze uitgave werkten mee:

Maurits van den Toorn, Paul van Gelder, Frans Verhagen, Elize de Mul, Sofie Hees, Judith Bosch, Ricardo Walinski en Miel Groten.

Fotografie:

Shutterstock, Rogue Ales & Spirits, Kari Watkins, Anki Riteco, BC Ferries, The Metropolitan Museum of Art, Karen M. Sharman, Bryan Haefele, Mick Hales, Bill Urbin, Paul Needham (Mohawk Visuals), Michael Wilson, Brian Kanof, Lisa Huis in 't Veld, Martin Winkel, Brad Watson, John O'Hagan en The Henry Ford Museum.

Illustraties:

Roy Wagemans (Studio Kriss Krass) en Paul van der Steen. Paul van der Steen maakt tekeningen, illustraties, karikaturen en prenten. Hij vergaarde bekendheid met zijn journalistieke tekeningen voor *Het Parool* en publiceerde onder meer in *NRC-Boeken*, *Wordt Vervolgd* (Amnesty) en *Awater*.

Speciale dank aan / special thanks to:

Frans Verhagen, Maurits van den Toorn, Risa Meynarez (Rogue Ales & Spirits), Kari Watkins (Port Hardy Chamber of Commerce & Visitor Centre), Lucas Coldwell (BC Ferries), Egle Zygas (The Metropolitan Museum of Art), Rob Schweitzer (Historic Hudson Valley), Bill Urbin (National Park Service), Phil Lee, Rob Ellen, Tom Russell, Nadine, Matthew Watanabe (Nonesuch Records), Jannette & Evert van Benthem, Marco Peeters (TDM Entertainment), Joanna French (Calgary Roughnecks), Sunny Paulk (Southern Poverty Law Center), Wendy Metros (The Henry Ford Museum) en alle Tioga Tours-klanten voor het insturen van schitterende foto's.

CANADA

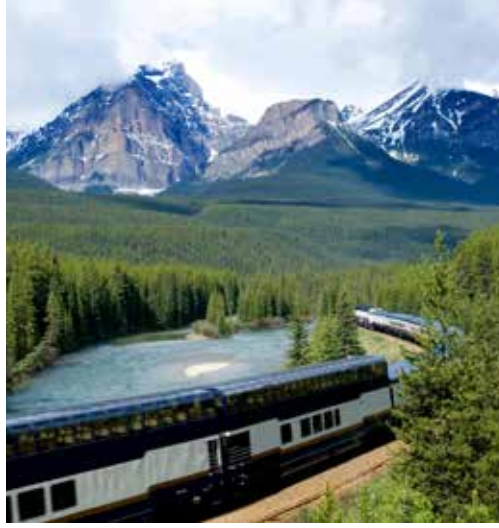
AMSTERDAM > TORONTO
AMSTERDAM > CALGARY
AMSTERDAM > VANCOUVER
BRUSSEL > MONTREAL

Voor tarieven en voorwaarden, vraag uw Tioga Tours reisadviseur.

Tioga Tours

Mocht je je afvragen waar ons logo vandaankomt: het is de Left (West) Mitten, gelegen in Monument Valley. Op de foto zie je hem samen met de Right (East) Mitten en Merrick Butte.

De natuur in Monument Valley is prachtig: wandelend door de eindeloze en desolate woestijn, met hier en daar grote rode zandsteenformaties en tafelbergen, lijkt het alsof je in een echte westernfilm terechtgekomen bent. Hoewel Monument Valley officieel Amerikaans grondgebied is, wordt het beheerd door de Navajo-indianen.

Tioga Tours

www.tiogatours.nl

reizen op maat | Amerika & Canada | auto- en
camperreizen | citytrips | groepsreizen | treinreizen

